

DEBRECENI EGYETEM

BEVEZETÉS A SZÁMVITELBE

A tananyag elkészítését az **EFOP-3.4.3-16-2016-00021** számú projekt támogatta. A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap társfinanszírozásával valósult meg.

Készítette: Szabó Andrea

Debrecen
2021

TARTALOMJEGYZÉK

1	BEVEZETÉS.....	2
1.1	A számvitel fogalma, célja	2
1.2	Pénzügyi versus vezetői számvitel	4
1.3	A számvitel társadalmi szerepe	6
1.4	Számviteli szabályozás, számviteli koncepciók	9
1.5	Beszámolási kötelezettség	11
2	MÉRLEG	16
2.1	A mérleg fajtái, jellemzői	17
2.2	A mérleg struktúrája	17
2.3	A mérlegcsoportok	21
2.4	A gazdasági események hatása a mérlegre	25
3	EREDMÉNYKIMUTATÁS	29
3.1	Az eredménykimutatás fajtái, jellemzői	31
3.2	Az eredménykimutatás struktúrája	38
3.3	A gazdasági események hatása az eredménykimutatásra	42
4	ÖSSZEFOGLALÁS.....	47
A	MELLÉKLETEK	48
A.1	A mérleg „A” változata	48
A.2	A mérleg „B” változata	51
A.3	Az eredménykimutatás előírt tagolása összköltség eljárással	54
A.4	Az eredménykimutatás előírt tagolása forgalmi költség	55
	HIVATKOZÁSI JEGYZÉK.....	56

1 BEVEZETÉS

1.1 A számvitel fogalma, célja

Mielőtt az olvasó belemerülne a jegyzetrész olvasásába, nyilván először enyhíteni kell a kíváncsiságát azzal kapcsolatban, hogy miről is fog szólni ez a fejezet, azaz mit is jelent a „számvitel”. Bármilyen új területtel kezdünk el foglalkozni, általában az első dolgunk, hogy néhány alapvető definíciót, szakkifejezést deklaráljunk, megértsünk. Bár sok esetben maga a definíció megalkotása a legnehezebb, a protokoll mégis azt kívánja, hogy a számvitel fogalmát e ponton tisztázzuk, és ne a fejezet végén. Mivel csak ezután leszünk igazán képesek az adott területen megérteni és átlátni a logikai kapcsolatokat. Mégis megkönnyítve helyzetünket, a „számvitel” fogalmának meghatározása előtt tekintsünk egy egyszerű példát.

Bár ebben a fejezetben nem egyénnel fogunk foglalkozni, most mégis nézzünk meg egy testközeli történetet, amelyen keresztül egyszerűen megérthetjük, mi is az a számvitel: Minta Egyed a sikeres érettségi vizsgáját követően felvételt nyert a Debreceni Egyetemre. Ezzel teljesült hön áhított vágya, s elkezdte önálló életét a Campus Kollégium lakójaként. Ám üres kézzel mégsem vághat bele ebbe a nagy kalandba, így otthonról mindenféle földi jóval és egyéb tartós fogyasztási cikkekkel felszerelve érkezik meg a kollégiumi lakrészébe. Vegyük számba, Egyed mivel is rendelkezik nagy kalandjának, és első egyetemi évének első napján: egy laptop; egy mobiltelefon; egy mikrohullámú sütő; saját paplan és párna; tollak; füzetek; ruhák; étel és ital; némi készpénz, amit a testvérétől kapott kölcsön; és egy folyószámlához kapcsolódó betéti kártya. Úgy is mondhatjuk, hogy ez Egyed induló vagyona. Mivel a kollégiumi lakrészben többen is laknak, ezért nem árt észben tartani, ki mit hozott magával érkezéskor, mivel távozáskor legalább ugyanezeket szeretnék a lakrész lakói hazavinni magukkal. A szemeszter megkezdését követően Egyednek sok kalandban van része, a teljesség igénye nélkül néhány: a) a laptopját első héten lesodorja íróasztaláról, így azt megjavíttatja. b) A második hónapban vissza kell adnia a testvérenek a kölcsön kapott készpénzt, c) de nem esik kétségbe, hiszen havi rendszerességű ösztöndíjban részesül. d) Viszont hetente legalább egyszer eljár szórakozni az évfolyamtársakkal, de a bulik alkalmával előfordul, hogy hónap végén többet költ, mint az ösztöndíja. e) Likviditásának javítása céljából átütő ötlete támad. A számvitel és a programozás hírhedt buktató tárgyak a szakján, így Egyed jegyzet gyártásba kezd, melyeket értékesít hedonistább és tájékozatlanabb évfolyamtársainak. f) A programozás jegyzet minőségének emeléséhez Egyed új szoftvert is vásárol. Ez az eseménysorozat bizony nem hagyja változatlanul Egyed induló vagyonát: a számítógépe veszít értékéből, megszűnik a tartozása (kötelezettsége) a testvére felé, készpénzállománya és a folyószámlájának értéke megváltozik, s gazdagodik egy új szoftverrel is. Egyed a szemeszter végeztével haza készül látogatóba a szüleihez. A hazaút előtt tudni szeretné hogyan változott meg az induló vagyona (az Egyed tulajdonában lévő eszközök mennyisége), s mekkora vagyonnal is rendelkezik a szemeszter végén. Esetleg sikerült-e az ösztöndíjából és a jegyzetgyártásból valamilyen nyereséget realizálnia. Ehhez Egyednek tudnia kell, mekkora volt a vagyona a beköltözéskor, s milyen események zajlottak le a félév során, melyek megváltoztatták az induló vagyonának értékét vagy összetételét. Milyen bevételekre tett szert, s ezzel szemben milyen költségei merültek fel. Ha Egyed ezeket rendszeresen megfigyeli, méri, és számba veszi, akkor a szemeszter végén a rendelkezésére fognak állni a fenti információk, amik egy esetleges kollégiumi kiköltözéskor, vagy átköltözéskor nyilván hasznosak lehetnek a számára. Sok esetben az ilyen típusú információk megszerzésének költsége nagyobb, mint a haszna, de a magánszemélyeknek nem is kell könyvvizetést végezni, nem tartoznak a számviteli törvény hatálya alá.

A számvitel pontosan úgy működik a valóságban, ahogy Egyed példájában láttuk, csak nem a magánszemélyek szintjén, hanem a vállalatok szintjén. A fenti példában még az

események rögzítése nélkül is lehetséges az, hogy Egyed tisztában legyen a szemeszter végén a záró vagyonnal, és a vagyona változásának okaival. Ugyanez már nem képzelhető el egy olyan vállalatnál, ahol naponta akár több ezer tranzakció is zajlik. Az ilyen esetekben már felértékelődnek a vállalati vagyonnal és vagyonzátozással kapcsolatos információk, hiszen ezek előállítása nem csak költség, de ezek az információk meglehetősen értékesek is. A vállalatok esetén a számviteli információk előállításának haszna minden bizonynal meghaladja annak költségét.

Miután Egyed példáján keresztül már van valamilyen elképzelésünk a számvitelről, nézzük meg, hogyan lehetne definiálni a „számvitelt”, mely lépten, nyomon kíséri az üzleti élet résztvevőit. Le kell szögeznünk, hogy nem létezik egyetlen, általánosan elfogadott definíció a „*pénzügyi számvitelre*”, vagy magára a „*számvitelre*” általánosságban. A számvitel gyakorlati tevékenységként kezdődött a tapasztalt szükségletekre adott válaszként, és az igényeknek megfelelően fejlődött, ahogy arra szükség volt. Az egyes országokban eltérő igények jelentek meg, így a számvitel fejlődési pályái is eltérőek. A darwini elvhez hasonlóan a hasznos számviteli szabályok maradtak meg a fejlődés során. Az eltérő fejlődési pályáknak köszönhetően a különböző környezetben javasolt definíciók a számvitelre vonatkozóan eltérhetnek egymástól. Általánosságban elmondható, hogy a számvitel azért létezik, hogy szolgáltatást nyújtson. Alexander – Nobes [2010] három definíciót mutat be, melyek ugyanabból a gazdasági és kulturális környezetből származnak, az Amerikai Egyesült Államokból. Az USA az az ország, mely a leghosszabb ideje kísérel meg definíciót javasolni a számvitel meghatározására. Mindegyik definíció egyre tágabb, és az utolsó nem korlátozza a számvitelt pénzügyileg számszerűsíthető információkra. A számvitelhez való hozzáállás, és annak szerepe jelentősen különbözik szerte a világban, így az európai országok között is.

Egyrészt a számvitel a legalább részben pénzügyi jellegű tranzakciók, események feljegyzésének művészete, csoportosítása és összegzése lényegre törő stílusban, pénzértékben, és ezek alapján az eredmény interpretálása.

Másrészt a számvitel a gazdasági információk azonosításának, mérésének és közlésének folyamata, amely lehetővé teszi az információk felhasználóinak a megalapozott értékelést és döntéshozást.

Harmadrészt a számvitel egy szolgáltatásnyújtás. A feladata kvantitatív (mennyiségi), elsősorban pénzügyi természetű információk nyújtása gazdasági egységekről, melyek hasznosak a gazdasági döntéshozatalban és a különböző alternatív cselekvési lehetőségek közötti választásnál (Alexander – Nobes [2010]).

Kozma [2001a] szerint a számvitel egy olyan elszámolási és objektív információs rendszer, amely a gazdasági műveleteket (eseményeket) megfigyeli, méri és rendszerezetten feljegyzi.

Tehát a számvitel információt szolgáltat. A kérdés, hogy ezek az információk milyen szereplők számára lesznek hasznosak. Számos piaci szereplőnek van valamilyen kapcsolata a vállalkozásokkal. Például: menedzserek, befektetők, kölcsönt nyújtók, alkalmazottak, beszállítók, vevők, a kormányzat, a társadalom (Alexander – Nobes [2010]).

A *menedzsereknek* kell döntéseket hozniuk – mindennapi és stratégiai döntéseket – a rendelkezésre álló szűkös erőforrások felhasználásáról. Ehhez információkra van szükségük. Az információk alapján előrejelzik a döntési alternatívák lehetséges következményeit. A folyamat részeként szükségük van visszajelzésre a korábbi döntéseik eredményeiről, hogy kiterjesszék a döntéseik sikeres részeit, illetve átdolgozzák, továbbfejlesszék a sikertelen részeket, aspektusokat.

Egy másik meghatározó csoport, akiknek információra van szüksége a vállalkozások működésével kapcsolatban: a *befektetők*. Egyes befektetők a vállalkozás tulajdonosi köréhez tartoznak, például a részvényesek; míg mások hosszú távú kölcsön tőkét biztosítanak a vállalkozásnak. Mindkét befektetői csoport folyamatosan nyomon követi a befektetéseikkel

kapcsolatos kockázatokat és várható hozamokat. Döntéseket kell hozniuk, hogy épp megvásárolják, megtartják vagy értékesítik befektetéseiket. A részvényeseket érdekli, hogy kapnak-e osztalékot egy adott periódus végén, a kölcsönadókat pedig a kamatok és tőkéjük visszafizetése foglalkoztatja. A potenciális befektetőknek hasonló okokból van szüksége számviteli információkra.

Más hitelezők, például a bankok, arra koncentrálnak, hogy a nyújtott hitel, vagy kölcsön a kamatokkal együtt az esedékességkor visszafizethető-e a vállalkozás által. Képes lesz-e a vállalkozás ezeket a pénzáramlásokat kitermelni a megfelelő időben.

Az alkalmazottak a munkáltatójuk profitabilitásában érdekeltek. Ha a munkáltató vállalat jövedelmezően működik, akkor képes lesz kitermelni a fizetéseket, a nyugdíjasok juttatásait, és képes fenntartani és/vagy bővíteni foglalkoztatási lehetőségeket.

A beszállítók szintén arra kíváncsiak, hogy a vállalkozás képes lesz-e esedékességkor kifizetni a kiszállított termékek értékét. A bankokhoz, vagy más hitelezőkhöz képest általában rövidebb időhorizonton érdekeltek egy adott vállalkozás működésében. Kivéve, ha a vállalkozás a legjelentősebb vevő, mellyel folyamatosan kapcsolatban állnak.

A vevők a vállalkozás folyamatos működésében érdekeltek, főleg, ha hosszú távú érdekeltség köti őket a vállalkozáshoz.

A kormányzatnak azért van szüksége információkra a vállalkozással kapcsolatban, hogy szabályozni tudja annak működését, és beszedje az adókat. Illetve a számviteli információk képezik az alapját a különböző statisztikáknak, például a nemzeti jövedelem kimutatásának.

A vállalkozások a *társadalom tagjaira* számos módon gyakorolnak hatást: például szennyeznek a levegőt, feldűlják a vidéki életet, ugyanakkor munkahelyet teremthetnek. A vállalkozás működésével kapcsolatos trendekről, fejlesztésekről, a tevékenységekről a társadalom is a pénzügyi beszámolókból juthat információhoz (Alexander – Nobes [2010]).

1.2 Pénzügyi versus vezetői számvitel

Általában a számvitel két fő területét különböztetjük meg aszerint, hogy elsősorban kik számára szolgáltat információt. A piaci szereplőknek és a különböző hatóságoknak a tájékoztatását kiszolgáló számvitelt *pénzügyi számvitelnek* nevezzük, amelynek feladata a külső információs igények kielégítése. Ezzel ellentétben a *vezetői számvitel* a gazdálkodó szerv vezetőjének tájékoztatását szolgálja (Ormos [2008]).

A számvitel a vállalkozói tevékenységet figyeli meg, méri és rendszerezetten feljegyzi. A vállalkozói tevékenység számos gazdasági eseményből tevődik össze. Ezeket a gazdasági eseményeket tartalmuk szerint két csoportra bonthatjuk: a) lehetnek külső kapcsolatból eredőek, vagy b) belső mozgásokat megtestesítők. A legfontosabb külső kapcsolatból eredő gazdasági események közé tartozik az értékesítés és a beszerzés. Ezek a piac szereplőivel való kapcsolatokból adódnak. A belső mozgásokat megtestesítő gazdasági események a vállalkozás belső folyamatait tükrözik. Többek között a következő események tartoznak ide: felhasználások (anyag, munkaerő), készletre vétel (saját termelésű termékeknél), saját termelésű termékek újrafelhasználása.

Nemcsak a gazdasági események, de a számviteli információk iránt érdeklődők is felbonthatók két csoportra: a) a piac szereplőire (külső érintettek) és b) a vállalkozás vezetőire (belső érintettek). E ponton válik el egymástól a pénzügyi számvitel és a vezetői (menedzseri) számvitel (Ormos [2008]).

Pénzügyi számvitel

A piac szereplőinek információs igényeit kiszolgáló számvitelt nevezzük pénzügyi számvitelnek. A piac szereplői elsősorban arra kíváncsiak, hogy a vállalkozás teljesítményei és ráfordításai hogyan alakultak. A gazdasági eseményeknek milyen hatása volt a vagyoni,

pénzügyi, jövedelmi helyzetre. A vállalkozás belső folyamatairól a pénzügyi számvitel csak részben nyújt tájékoztatást (*Ormos [2008]*).

A pénzügyi számvitelnek a gazdasági élet szereplőinek kell hasznos információkat nyújtania. De a gazdasági élet szereplőinek az érdeke, következésképpen az információk iránti igénye is eltérő. Más információkat szeretne a tulajdonos, vagy a tulajdonost képviselő menedzser nyilvánosságra hozni a vállalkozásról, mint amit például a befektetők, hitelezők, üzleti partnerek igényelnek. Emiatt szükség van a számviteli rendszer szabályozására (Magyarországon a 2000. évi C. törvény biztosítja a szabályozást), ami a piac szereplői között fennálló érdekellentétet hivatott feloldani azzal, hogy az információs szolgáltatási kötelezettségre egységes, általános normákat ír elő. Magyarországon a számviteli törvény annak a feltételeit teremti meg, hogy a kívülállók a számukra szükséges alapinformációkhoz törvényes úton hozzájussanak. A számviteli törvény által előírt beszámoló adattartalma így kompromisszum eredménye (*Ormos [2008]*). A pénzügyi számvitel e keretrendszerben képes információkat szolgáltatni elsősorban a vállalkozás külső érintettjei számára.

Vezetői számvitel

A vállalkozás vezetői (menedzserei) számára nem elegendő csak a külső kapcsolatok megfigyelése és az arról kapott tájékoztatás. Nekik naprakész, folyamatos informálásra van szükségük a vállalkozás belső folyamatairól. Így lényeges a belső termelő folyamatot megtestesítő gazdasági események teljes körű megfigyelése, mivel beavatkozásra, befolyásolásra ebben a szakaszban van leginkább lehetőségük. Ebben a szakaszban történik meg az erőforrások felhasználása. A vállalkozás eredményessége szempontjából egyáltalán nem mindegy, hogy az erőforrásokat az egyes termékek, szolgáltatások között hogyan osztották meg, milyen hatékonysággal használták fel. A vezetői számvitel ezekről a belső folyamatokról nyújt tájékoztatást a vállalkozás vezetőinek. Ennek nincsenek kötött szabályai. Mélysége, módszerei a vállalkozás igényei szerint alakulnak (*Ormos [2008]*).

A vezetői számvitel a vezetői információs rendszernek az egyik fontos, nélkülözhetetlen része, de nem egyedüli eleme. A vezetői információs rendszer elemei még: a piaci információk, a technikai-műszaki ismeretek, a szociológiai ismeretek, a makrokörnyezeti információk, és így tovább.

A vezetői számvitel feladata a termelési folyamat teljes körű megfigyelése, aminek rendszerét úgy kell kialakítani, hogy az jól illeszkedjen a pénzügyi számvitelhez. A pénzügyi számvitel a termelése költségeit, ráfordításait figyeli meg, méri és feljegyzi. Ezt a megfigyelést, mérést azonban csak vállalkozási szinten végzi el. De a vállalkozás vezetőinek mélyebb szintű: termék- és szolgáltatásfőlekenkénti információkra van szükségük. A vezetői számvitelnek ezeket az információkat kell szolgáltatnia. A vállalkozás vezetői ezen információk birtokában megalapozottabb döntések meghozatalára lesznek képesek (*Ormos [2008]*).

Összegezve

Alexander – Nobes [2010] a következő különbségeket emeli ki a pénzügyi számvitel és a vezetői számvitel között: a vezetői számvitel a menedzsmentnek készül, nekik nem kell kozmetikázni az adatokat. Nem kell titokban tartani információkat üzleti érdekek miatt. Nincs ösztönzés a valóság eltorzítására. Ebben az esetben a menedzsment magának szolgáltat információt, így nem kell kívülről ellenőrizni az információkat. Nincs költsége a külső ellenőrzésnek (könyvvizsgáló) és a publikálásnak. Sokkal részletesebb és gyakrabban lehet az effajta információs szolgáltatás, mint a pénzügyi számviteli beszámolás. Bizonytalanság esetén nem kell alulbecsülni a profitot. A menedzsment mindenféle előrejelzésnek örül a jövővel kapcsolatban, míg a gazdasági szereplők megbízható információkra vágnak. De ezek az előrejelzések meglehetősen szubjektívek lehetnek, így publikálás esetén nem valószínű, hogy

megfelelőek lennének. A vezetői számvitel sok esetben az egy éves időtávú előrejelzésekre fókuszál, míg a pénzügyi beszámolók a közlemúltra koncentrálnak. A vezető számvitel számára nem kellene különleges szabályok, hiszen a menedzsment bízik önmagában. Míg a pénzügyi számvitelnél hasznosak a tiszta szabályok, hogy azok kontrollálják a menedzsmentet, és biztosítsák az összehasonlítást más szervezetekkel (*Alexander – Nobes [2010]*).

1.3 A számvitel társadalmi szerepe

A pénzügyi számvitel társadalmi szerepének és fontosságának megértésében kulcskérdés a számvitel céljának megértése. Bár sok véleménnyel találkozhatunk a számvitel célját illetően, a leginkább befolyással bíró és irányadó a Pénzügyi Számviteli Standard Testület (Financial Accounting Standards Board – FASB) által nyújtott definíció, amely megkísérel egy egységes számviteli koncepciót fejleszteni: *„A pénzügyi beszámolóknak olyan információkat kellene szolgáltatni, amelyek hasznosak a jelenlegi és a potenciális befektetők, a hitelezők és más felhasználók számára, hogy képesek legyenek racionális befektetési, hitelezési és egyéb döntések meghozatalára.”* E definíció alapján a számvitel célja olyan információk szolgáltatása, mely lehetővé teszi a felhasználók számára, hogy ezek alapján jobb (racionálisabb) döntéseket hozzanak, mint ezek nélkül az információk nélkül (*Carcello [2007]*).

A vállalatok számára kulcskérdés, hogy megfelelő finanszírozási forráshoz jussanak. Viszont a befektetők és a hitelezők ismerni szeretnék a finanszírozandó vállalatot: például a pénzügyi helyzetét, a rövid és hosszú távú céljait, a piaci helyzetét, a menedzsmentet, és még sok más. A vállalat legtöbb jellemzőinek lenyomata, hatása összegződik a pénzügyi beszámolóban (éves beszámoló). Ezért a vállalat számára akkor válik igazán hasznossá a számvitel, amikor ezeket a beszámolókat a potenciális hitelezők és befektetők rendelkezésére tudják bocsátani, ami egyfajta információs bázisként szolgál a vállalatról. Ezzel elősegítve a racionális finanszírozási döntéseket. Ez magyarázatot ad arra, hogy a számvitel néhány aspektusa miért kerül szabályozásra. De ez még nem magyarázza a számvitel teljes szabályozási rendszerét. Ezért nézzük meg, hogy a teljes gazdaság számára miért fontos egy megfelelően szabályozott számviteli rendszer.

Két szempontra fókuszálunk, mely segít megérteni, miért fontos a számvitel az egész gazdaság számára. 1) Az egyik cél, amit el szeretnénk érni, a társadalmi jólét. 2) A másik, ami ezt elősegíti, a hatékony gazdaság kialakulása. Először megvizsgáljuk a kapcsolatot a társadalmi jólét és a beszámolóban lévő információk között. Majd a hatékony tőkepiacokkal foglalkozunk, mivel azok elengedhetetlenek a hatékony gazdaság kialakulásához. De hatékony tőkepiacok csak megfelelő információk birtokában alakulhatnak ki, amelyben szintén fontos szerepe van a pénzügyi beszámolóknak (*Carcello [2007]*).

A társadalmi jóllétől a pénzügyi beszámolóig

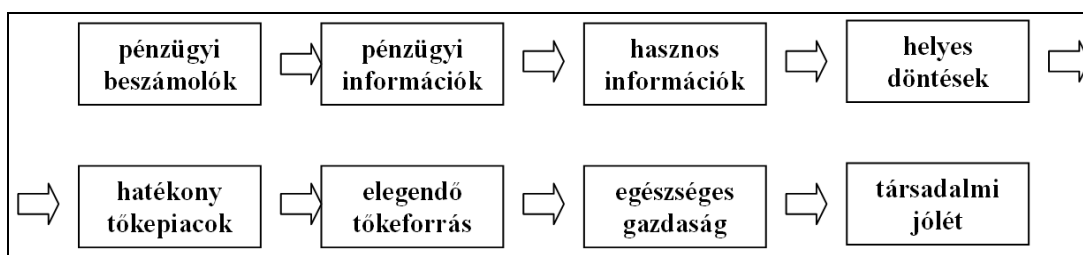
Bár számos faktor járul hozzá az egészséges gazdaság fenntartásához, úgy, mint a természeti erőforrások bősége, a stabil politikai rendszer, a megfelelő munka etika, mégis az egyik legkritikusabb a megfelelő tőkeforrások rendelkezésre állása. Megfelelő tőkeforrások nélkül a termékeket és a szolgáltatásokat nem lehet előállítani és elosztani a fogyasztók között.

Ha a piaci szereplők hozzáférnek a szükséges információkhoz, és a piac mentes a túlzott bizalmatlanságtól vagy más hasonló bizonytalanságtól, akkor a piaci szereplők képesek megállapítani a tőke helyes árát (fair price). A helyes árak pedig ösztönzik a nagyobb tőkeáramlást a piacokra. Tehát hatékony tőkepiacokon elegendő tőke érhető el azok számára, akiknek tőkére van szükségük, s azoktól szerezhetik meg azt, akik hajlandók tőkét biztosítani.

Azaz nincsenek torzító tényezők a tőke elosztásánál. Ez pedig hozzájárul a társadalmi jólét kialakulásához.

A piacok akkor fognak hatékonyan működni, ha a piaci szereplők helyes döntéseket hoznak arról, hogy az adott kockázati szintek mellett milyen beruházásokat érdemes eszközölni, illetve honnan érdemes tőkét szerezni. Ha a piaci szereplők véletlenszerű döntéseket hoznak, akkor a tőke nem a helyes árakonallokálódik, és nem jut el azokhoz a felhasználókhöz, akik ezt a legmegfelelőbben használnák fel. Így a gazdaság működése kevésbé járul hozzá a társadalmi jólét megvalósulásához (*Carcello* [2007]).

1. ábra
A pénzügyi beszámolók és a társadalmi jólét kapcsolata

(*Carcello* [2007]) alapján

Számos tényező befolyásolja a helyes döntések meghozatalának képességét, ezek egyike a hasznos információ. Ha a piaci szereplőknek nincs, vagy hamis, félrevezető, késői információ van a birtokában, akkor valószínűleg nem fognak tudni helyes döntéseket hozni. Hasznos információk birtokában értékelni tudják a kockázatokat az alternatív stratégiákkal kapcsolatban, és meg tudják állapítani a tőkeforrások helyes árát.

Természetesen sokféle információ hasznos a döntéshozók számára. Néhány vonatkozhat egy adott vállalatra, egy iparágra, nemzetgazdaságokra vagy a világgazdaságra. Bizonyos típusú információk a múltbeli eseményekben gyökerezhetnek, míg mások a jövőbeli események és körülmények előrejelzésein alapulnak. Különösen fontos a tőkepiacok számára a pénzügyi információ, amely az alternatív stratégiákhoz kapcsolódó tényezők monetáris (pénzegységben kifejezett) méréseiből áll (*Carcello* [2007]).

A pénzügyi információk egyik forrása a pénzügyi kimutatás, amelyeket a tőkeforrások felhasználói bocsátanak rendelkezésre a tőkepiaci résztvevők számára. Noha ezek az információk önmagukban nem elegendők ahhoz, hogy a tőkepiacok jól működjenek, általában hasznosnak tekintik őket. Ezen kívül, a rendszeres beszámolási kötelezettség megléte egyfajta fegyelmet jelent a tőkeforrások elosztásának folyamatában. Mivel a vállalati vezetők tudják, hogy a piac megtévesztésére tett erőfeszítések általában nyilvánosságra kerülnek a pénzügyi beszámolók közzététele során, ezért kevésbé valószínű, hogy kozmetikázott információkat tesznek közzé.

A pénzügyi beszámolók fontos gazdasági szerepe miatt a társadalmat nem hagyja hidegen a könyvelők tevékenysége. Így indokolt az ellenőrzési és egyéb szabályozási eszközök felállítása, ami segít biztosítani az információk elérhetőségét és hasznosíthatóságát. Ezeknek az ellenőrzéseknek a célja a pénzügyi beszámolási rendszer szabálytalanságainak megelőzése (*Carcello* [2007]).

Hatékony tőkepiacok

A hatékony piac hipotézisét Fama [1970] és Fama [1991] vezette be a közgazdaságtudományba. A hatékony piacok hipotézisének jelentőségéről az is árulkodik, hogy Eugene Fama ezzel kapcsolatos munkái alapján 2013-ban Nobel-díjat kapott. Az alap

elképzelés a következő: ha az információk minden piaci szereplő számára azonnal és szabadon hozzáférhetők, akkor a pénzügyi instrumentumok helyesen fognak beárazódni.

Tehát hatékony piacokon megbízhatunk az árakban, mivel azok magukban foglalják az összes elérhető információt a pénzügyi instrumentumokról. Ez azt jelenti, hogy hatékony piacokon a befektetőknek nincs lehetőségük extra profitra (hozamra) szert tenni. Ehhez nem csak többet kellene tudniuk bárki másnál, hanem többet kellene tudniuk mindenki másnál. Az elképzelés fókuszában az arbitrázs mechanizmus áll (*Brealey et al.* [2017]). Az arbitrázs azonnali kockázatmentes profitszerzést jelent. Például ha egy devizát olcsóbban meg tudunk vásárolni New Yorkban, és drágábban tudjuk eladni Londonban, akkor az ebből származó árkülönbségből profitálhatunk. Csakhogy általában ezt más szereplők is észre veszik a piacon, s így az arbitrázs felszámolja önmagát: a new york-i piacon megnő a kereslet az olcsó deviza iránt, ami felhajtja az árat, míg a londoni piacon túlkínálat lesz, ami a csökkenti a szóban forgó deviza árát. Az árváltozások addig tartanak, míg az adott deviza mindkét piacon ugyanannyiba fog kerülni, azaz amíg beáll az egyensúlyi árfolyam (*Pilbeam* [2005]). Ugyanez a mechanizmus bármely pénzügyi instrumentum esetén értelmezhető. Hatékony piacok esetén az egyensúlyi ár a pénzügyi instrumentumok helyes ára lesz.

A piaci hatékonyság három szintjét különböztetjük meg aszerint, hogy mennyi információ tükröződik a pénzügyi instrumentumok árfolyamaiban. Így beszélhetünk a hatékonyság 1) gyenge, 2) közepes és 3) erős formájáról. 1) A hatékonyság gyenge (weak) formája esetén az árfolyamok tartalmazzák a múltbeli árakban lévő összes információt. Ha a piacok gyengén hatékonyak, akkor nem lehet tartósan extraprofitot elérni a múltbeli hozamok tanulmányozása révén. Az árak véletlen bolyongást fognak követni. Azaz a múltbeli árváltozások sorozata nem tartalmaz információt a jövőbeli árváltozásokra vonatkozóan. Így a hatékony piacokon a pénzügyi instrumentumok árfolyamai rövid távon nem jelezhetők előre. Másként fogalmazva az ilyen piacnak nincsen emlékezete. 2) A piaci hatékonyság közepes (semistrong) formájának érvényesülésekor az árfolyamok nemcsak a múltbeli árfolyamokat, hanem minden más nyilvános információt is tükröznek. Ekkor az árak azonnal reagálnak a nyilvánosan közzétett információkra (pl. utolsó negyedéves nyereség bejelentések, részvénykibocsátás, összeolvadási terv). Ez azt jelenti, hogy lehetetlen folyamatosan kiugró profitot elérni például az újságok olvasásával, vagy a vállalat éves kimutatásainak tanulmányozásával. 3) A hipotézis erős (strong) formája szerint az árfolyamok tartalmazzák az összes megszerzhető információt. Azaz az árak minden olyan információt tükröznek, amelyre a vállalat és az egész gazdaság alapos elemzése révén szert tehetünk (*Brealey et al.* [2017]).

A számvitel szempontjából a piaci hatékonyságnak két értelmezését, két aspektusát helyezük fókuszba: 1) a piacot hatékonynak nevezzük, ha az képes az erőforrásokat gyorsan és súrlódásmentesenallokálni; 2) illetve a másik értelmezés alapján a piac hatékony, ha képes az információkat összegyűjteni és feldolgozni. Persze a két értelmezés nem áll messze egymástól, illetve nem áll messze a „hatékony piac” közgazdasági értelmezésétől sem.

A közgazdaságtanban a hatékony piac képes gyorsan és súrlódás nélkül elosztani az erőforrásokat. A források elosztásának hatékonysága érdekében a piacnak számos tulajdonsággal kell rendelkeznie, ideértve a nagyszámú vásárló és eladó közötti versenyt. Talán a legfontosabb, hogy nagy mennyiségű hasznos információval kell rendelkeznie a kereskedett erőforrásokról. A pénzügyi számvitel elsődleges társadalmi szerepe az, hogy ezeket az információkat a tőkepiacok rendelkezésére bocsássák.

A hatékonyság második jelentése a piac azon képességére vonatkozik, hogy összegyűjtse és feldolgozza ezeket az információkat. Ebben az értelemben a hatékony piac képes gyorsan és megfelelően reagálni az új releváns és megbízható információkra, a forrástól függetlenül. Ez logikus, mivel a piaci szereplők számára nagy az ösztönzés a hasznos információk összegyűjtésére és elemzésére, majd az azokra való gyors reagálásra, mielőtt mások megismernék ezeket az információkat. Ezek az ösztönzők arra buzdítják a résztvevőket, hogy

információt kutassanak fel, azok bárhol is találhatók meg, még akkor is (talán különösen akkor), ha azok nem szerepelnek a közzétett pénzügyi kimutatásokban. Valójában a leghasznosabb információ az, amit senki más nem tud. Ez nem azt jelenti, hogy a pénzügyi kimutatások nem hasznosak a tőkepiacok számára. Sokkal inkább arra hívja fel a figyelmet, hogy a piaci szereplőknek képesnek kell lenniük a pénzügyi kimutatások mögé látni. Ehhez pedig ismerni kell az alapvető számviteli szabályokat, eljárásokat (*Carcello* [2007]).

A vállalkozások megpróbálhatják stabilizálni, és növelni a kimutatott jövedelmet a számviteli szabályok kreatív felhasználásával. Például tekintsük a FIFO (first-in, first-out) és a LIFO (last-in, last-out) módszerek lehetséges következményeit. Mindkét eljárás alkalmazható a készletek kivezetésekor. A FIFO módszer esetén azt a készletet vezetjük ki a könyvekből először, amelyik először beérkezett, LIFO módszer esetén azt, amelyik utoljára érkezett be a vállalkozáshoz. Lássuk, mi történik egy inflációs időszakban: mivel a készletek kivezetése költségként jelenik meg, így a FIFO módszer esetén a készletek kivezetésekor alacsonyabb költség értékek jelennek meg. Ezáltal pedig nagyobb eredmény kerül kimutatásra, ami persze magasabb társasági adót fog eredményezni. A LIFO módszer esetén magasabb költségek fognak megjelenni a készletek kivezetésekor, ez alacsonyabb eredményhez, de ugyanakkor alacsonyabb társasági adóhoz is vezet. A részvényeseknek tisztában kell lenniük ezzel az átváltással (trade-off). Bár elsőre a magasabb kimutatott eredmény kedvezőbbnek tűnhet, de a piaci szereplőknek tisztában kell lenniük azzal, hogy ez magasabb adófizetéssel is jár. A részvényesek nemtetszésüket a részvények értékesítésével is kifejezhetik, ami a részvények árfolyamának csökkenéséhez is vezethet. Holott a menedzsment a magasabb kimutatott eredménnyel épp részvényeseik kegyeiért küzdenek. De valószínűleg a megfelelő információk birtokában a részvényesek inkább részesítik előnyben az adómegetakarítást, mint a kozmetikázott eredményt (*Brealey et al.* [2017]). Mindemellett érdemes megjegyezni, hogy a kimutatott eredmény mögött nem mindegy, hogy a vállalkozás mekkora pénzáramlással rendelkezik (hiába a kimutatott nyereség, ha nincs mögötte pénzáramlás).

1.4 Számviteli szabályozás, számviteli koncepciók

A pénzügyi kimutatások olyan mérési folyamatok eredményeképpen jönnek létre, melyek meghatározott alapelveken nyugszanak. Ha minden könyvelő különböző mérési szabályrendszert alkalmazna, a befektetők számára nehézséget okozna a pénzügyi kimutatások használata és összehasonlítása. Tekintsük például egy eszköz, egy műszaki berendezés mérlegben történő rögzítését. Ha az egyik könyvelő eladási áron, a másik könyvelő beszerzési értéken, míg mások megint más értéken mutatnák ki az eszközt, a pénzügyi kimutatások felhasználói összezavarodnának. Ez olyan lenne, mintha minden könyvelő más nyelven beszélne. Így a könyvelők megállapodtak abban, hogy közös mérési elveket – vagyis közös nyelvet – alkalmaznak a pénzügyi kimutatásokra vonatkozó információk jelentésére (*Horngren et al.* [2014]) Szükség van tehát közös számviteli szabályokra, számviteli koncepciókra.

A számvitel sokféle módon szabályozható, például a piac által, a kormányzat által minisztériumokon keresztül, a parlament által törvényekkel és törvénykönyvekkel, a tőzsde által, a tőzsde kormányzati szabályozója által, a könyvelő szakma által, nagyvállalatok tagjaiból álló bizottság által, független alapítvány által vagy bizalmi alapon. Általában több szereplő, több faktor gyakorol hatást a számviteli koncepciókra, szabályokra. Az egyik szélső eset, amikor teljes mértékben a piaci erők kényszerítik ki a számviteli és beszámolási normákat, a másik, amikor az állam mindent apró részletekig szabályoz (*Alexander – Nobes* [2010]).

Kérdés, hogy mennyire és területileg milyen szinten legyen egységes a számvitel szabályozása, illetve mennyiben alkalmazzanak hasonló, vagy ugyanolyan koncepciókat az egyes országok, területek. Alapvetően beszélhetünk nemzeti szintű számviteli szabályozásról és nemzeti szint fölötti számviteli szabályozásról. A *nemzeti szintű számviteli szabályozás* a számviteli szabályok és e szabályozás megalkotásával, módosításával, valamint betartatásával szorosan összefüggő intézmények olyan összessége, amelyek csak adott nemzeti keretek között elfogadottak, legitimek és kikényszeríthetőek. Az egyes országok a tapasztalat szerint élnek azzal a lehetőséggel, hogy számviteli szabályozást hozzanak létre. Ezek a nemzeti szabályok egymástól kisebb-nagyobb mértékben különböznek. A *nemzeti szint fölötti számviteli szabályozás* a számviteli szabályok és e szabályozás megalkotásával, módosításával, valamint betartatásával szorosan összefüggő intézmények olyan összessége, amelyek nemcsak nemzeti keretek között elfogadottak, legitimek és kikényszeríthetőek, hanem azok egységes módon alkalmazandók több nemzet területén is, és a lefedett terület világgazdasági szempontból meghatározó jelentőségű (*Lakatos et. al. [2018]*).

A számviteli szabályozás lehet szabályszerűségeken alapuló, vagy alapelvekre épülő. A *szabályszerűségekre építő számviteli rendszerek* arra törekcsenek, hogy pontos előírásokat adjanak a gazdálkodóknak a lehetséges tranzakciók számbavételével kapcsolatban. A rendszer célja az, hogy a pénzügyi kimutatások szabályszerűen készüljenek el, így nem lehetséges széles körű döntési, mérlegelési lehetőséget adni a pénzügyi kimutatások készítőjének kezébe. Az előírások kiterjednek a számviteli munka minden részletére, jellemzően nem is a pénzügyi kimutatások tartalmát szabályozzák, hanem a könyvvizetésre adnak előírásokat, s a pénzügyi kimutatások formakötötté válnak. A számviteli szabályozás jellemzően alacsonyabb szintű, és rendkívül széles jogszabályokban jelenik meg, amelyeket gyakran módosítanak (*Lakatos et. al. [2018]*).

Az *alapelveken vagy keretszabályokon alapuló számviteli szabályozás* a másik lehetséges filozófia. A megközelítés létrejöttének megértéséhez egészen az érdekhözókig kell visszanyúlni. Az érdekhözók alatt azokat a tág értelemben vett személyeket értjük, akiknek érdekében áll az, hogy információkat szerezzenek a gazdálkodó egységről gazdasági természetű döntéseikhez. A számvitel központi célja ezen személyek hasznos információkkal való ellátása. Közmegegyezés alapján a hasznos információ alatt általában a megbízható és valós összkép bemutatását értjük. Erre azonban nem adható mindenhol érvényes és mindenkinek ízlő recept, így a szabályok szükségképpen keretjellegűek. A szabályozás ennek következtében áttevődik az elvi szintre. Az ilyen típusú rendszer néhány jellemzője:

- a számvitel célja az érdekhözói hasznosság maximalizálása;
- általában többszereplős helyzetekről van szó, több méltányolható információs igényvel;
- a szabályozás formája általában magas szintű, keretjellegű szabályozás, a pénzügyi kimutatások tartalmát ragadja meg, illetve általános elveket azonosít, amelyek érvényesülését megköveteli;
- a szabályozásban sokszor jelenik meg olyan szakmai szervezet, amely szakmai természetű standardokat készít (*Lakatos et. al. [2018]*).

E jegyzetben a magyar számviteli szabályokra fókuszálunk, mely tipikusan szabályszerűségekre épülő számviteli rendszer. Ugyanakkor e szabályrendszerre is hatással vannak a nemzeteken átívelő általánosan elfogadott számviteli alapelvek, elsősorban az IFRS-ek (International Financial Reporting Standards – Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok).

A GAAP (Generally Accepted Accounting Principles – Általánosan Elfogadott Számviteli Alapelvek) az a kifejezés, amely a pénzügyi kimutatások elkészítésénél és terjesztésénél követendő széles körű koncepcióra és részletes gyakorlatra vonatkozik. A GAAP elsősorban két nagy szabályrendszert foglal magában: az IFRS-t és a U.S. GAAP-ot, vagyis az Amerikai

Egyesült Államokban alkalmazott általánosan elfogadott számviteli alapelveket. A világ több mint 100 országában, köztük az Európai Unió összes országában jelentést tevő vállalatok a Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardokat (IFRS) használják. Mindkét szabályrendszer olyan konvenciókat, szabályokat és eljárásokat tartalmaz, amelyek meghatározzák az elfogadható számviteli gyakorlatot. A két szabályrendszer, illetve azok szabványai a legjelentősebb kérdésekben azonosak. Viszont megfigyelhető néhány fogalmi különbség, illetve több eltérés mutatkozik a mérési eljárások konkrét részleteiben. A hatóságok azon dolgoznak, hogy megszüntessék (vagy legalábbis minimalizálják) az IFRS és a U.S. GAAP standardjei közötti különbségeket, de valószínűleg a közeljövőben számos különbség meg fog maradni (*Horngren et al. [2014]*).

Ugyanakkor megfigyelhető az IFRS-ok terjedése az amerikai piacokon is. Egészen a közelmúltig minden olyan társaságnak, amelyek részvényeivel az amerikai tőzsdéken kereskedni lehetett, a U.S. GAAP alapján kellett elkészítenie a pénzügyi beszámolóját, vagy készíteniük kellett egy jelentést, amely az elkészített beszámoló és egy U.S. GAAP alapján készült beszámoló közti különbségeket részletezi. De most már az amerikai tőzsdéken jegyzett külföldi vállalatok az IFRS-t is felhasználhatják pénzügyi kimutatásaik elkészítéséhez. Míg az Egyesült Államokban székhellyel rendelkező vállalatoknak továbbra is a U.S. GAAP-ot kell használniuk, sok könyvelő úgy véli, hogy az amerikai szabályozók néhány éven belül lehetővé teszik az IFRS alkalmazását az összes vállalat számára. Az a vélekedés, hogy a globális tőkepiacok hatékonyabban működnének, ha minden vállalat ugyanazon GAAP alapján készítené a pénzügyi kimutatásait (*Horngren et al. [2014]*).

Addig is, míg a két nagy számviteli irányzat létezik (nem olvadnak eggyé, vagy az egyik nem szorítja ki a másikat), ezek folyamatosan hatást gyakorolnak a nemzetgazdaságok számviteli rendszereire, így a magyar szabályrendszerre is.

1.5 Beszámolási kötelezettség

A számviteli szabályozás középpontjában a beszámoló áll. A gazdálkodó működéséről, vagyoni, pénzügyi és jövedelmi helyzetéről az üzleti év könyveinek lezárását követően beszámolót köteles készíteni. A beszámolónak megbízható és valós összképet kell adnia a gazdálkodó vagyonáról, annak összetételéről, pénzügyi helyzetéről és tevékenysége eredményéről. A *beszámolási rendszer* a számvitelnek az a területe, amelynek középpontjában a külső piaci szereplők részére történő információszolgáltatás áll (*Siklósi – Veres [2018]*). A beszámolási rendszer a számviteli beszámolók fajtáit, az egyes számviteli beszámolók részeit, a közzétett tartalmat (formai követelmények), valamint az azt alátámasztó könyvvizetést (tartalmi követelmények) foglalja magában (*Andor – Tóth [2016]*). A könyvvizetés az a tevékenység, amelynek keretében a gazdálkodó a vagyoni, pénzügyi, jövedelmi helyzetére ható gazdasági eseményekről a kettős könyvvitel vagy az egyszeres könyvvitel szabályai szerint folyamatos nyilvántartást vezet, és azt az üzleti év végén lezárja (*Kozma [2001a]*).

Mivel a különböző felhasználóknak különböző az igénye, és az egyes országokban más-más felhasználók vannak túlsúlyban, így a különböző nemzeti környezetek (kulturális, politikai, gazdasági) különböző könyvelési gyakorlatokat alkalmaznak. Emiatt a pénzügyi beszámolók különböző normákat és torzításokat tükröznek, amik az adott társadalomra jellemzőek. Például nem mindegy, hogy kiket céloz meg az adott pénzügyi számviteli rendszer: az IASB¹ (International Accounting Standards Board – Nemzetközi Számviteli Standard Testület) elsősorban a befektetőket és a hitelezőket célozza, így az e standardok

¹ Ez a testület alkotja meg az IFRS-eket.

alapján készült beszámolókból az e célnak megfelelő súlypontok tűnnek ki (*Alexander – Nobes [2010]*).

Magyarországon az éves beszámolót (financial report, pénzügyi beszámoló) a számviteli törvényben meghatározott szerkezetben és legalább az előírt tagolásban, bizonylatokkal alátámasztott, szabályszerűen vezetett kettős könyvvitel adatai alapján, világos és áttekinthető formában, magyar nyelven kell elkészíteni. Az adatokat ezer forintra kerekítve kell megadni. Amennyiben a vállalkozó éves beszámolója mérlegének mérlegfőösszege meghaladja a százmilliárd forintot, akkor az adatokat millió forintra kerekítve kell megadni (*Siklósi – Veres [2018]*). Az éves beszámoló részei: 1) a mérleg, 2) az eredménykimutatás, 3) és a kiegészítő melléklet. Bár nem része az éves beszámolónak, de azzal egyidejűleg üzleti jelentést is kell készíteni. A mérleget, az eredménykimutatást és a kiegészítő mellékletet a vállalkozás képviselőjére jogosult személy köteles aláírni. A mérleg tartalmazza a vállalkozás vagyonát. Vagyonnak tekintjük a vállalkozás tulajdonában, kezelésében lévő eszközök együttes értékét. Az eredménykimutatásból pedig az derül ki, hogy mennyivel és hogyan változott a vállalkozás vagyon, azaz ez mutatja meg a vagyonváltozást. A kiegészítő melléklet több részből tevődik össze, szerkezete az alábbi:

1. Általános rész,
2. Specifikus rész,
 - 2.1. Mérleghez kapcsolódó kiegészítések,
 - 2.2. Eredménykimutatáshoz kapcsolódó kiegészítések,
3. Tájékoztató rész,
4. Cash flow-kimutatás (*Kozma [2001a]*).

A magyar szabályozásban az új számviteli irányelv² a gazdálkodókat méret szerint különbözteti meg. Így a különböző méretű vállalkozásoknak nem kell azonos részletezettségű, mélységű beszámolót készíteni. A „nagyobbaknak” részletesebb éves beszámolót kell, a „kisebbeknek” kevésbé részletes beszámolót lehet készíteni. A törvény méret szerint a következő kategóriákba sorolja a gazdálkodókat:

- mikrovállalkozások,
- kisvállalkozások,
- középállalkozások,
- nagyvállalkozások,

és eszerint határoz meg számviteli irányelveket. A beszámoló formáját a vállalkozás nagysága és a teljesítménye határozza meg. A vállalkozás nagyságát a mérleg főösszeg és a foglalkoztatottak létszáma reprezentálja, míg a teljesítményt az éves nettó árbevétel jelzi. A számviteli törvény szerint a számviteli beszámoló fajtája lehet egyedi beszámoló vagy összevont (konszolidált) éves beszámoló. Az egyedi beszámolók öt fajtáját különbözteti meg a törvény: 1) éves beszámoló, 2) egyszerűsített éves beszámoló, 3) mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló, 4) egyszerűsített beszámoló, és 5) IFRS-ek szerinti éves beszámoló. Az összevont (konszolidált) éves beszámoló készülhet a számviteli törvény szerint, vagy az IFRS-ek szerint (*Siklósi – Veres [2018]*, *Andor – Tóth [2016]*).

² 2016. január 1-jén egy nagyobb módosítás történt a 2000. évi C. törvényben.

1. táblázat
A beszámolók fajtái

Egyedi beszámoló	Összevont (konszolidált) éves beszámoló
<ul style="list-style-type: none">• éves beszámoló• egyszerűsített éves beszámoló• mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló• IFRS-ek szerinti éves beszámoló• egyszerűsített beszámoló	<ul style="list-style-type: none">• a számviteli törvény szerint készült• az IFRS-ek szerint készült

Siklósi – Veres [2018] alapján

A törvény az éves beszámolót veszi alapul, és ehhez képest állapít meg sajátos beszámolófajtákat és előírásokat.

Egyszerűsített éves beszámoló

Egyszerűsített éves beszámolót készíthet a kettős könyvvitelt vezető vállalkozó, ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi határértéket:

- a mérlegfőösszeg az 1200 millió forintot,
- az éves nettó árbevétel a 2400 millió forintot,
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma az 50 főt.

Ha nem állnak rendelkezésre korábbi adatok, akkor a várható adatokat kell figyelembe venni. Mérethatártól függetlenül nem készíthet egyszerűsített éves beszámolót:

- a nyilvánosan működő részvénytársaság,
- az anyavállalat,
- közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó,
- az a vállalkozó, amely kibocsátott értékpapírjainak tőzsdei kereskedelme engedélyezett vagy az engedélyezést már kérelmezték,
- az anyavállalatnak nem minősülő, konszolidálásba bevont vállalkozás, ha nyilvántartásai alapján nem tud minden adatot szolgáltatni a konszolidációhoz.

Közérdeklődésre számot tartó gazdálkodó az a gazdálkodó, amelynek átruházható értékpapírjait az Európai Gazdasági Térség valamely államának szabályozott piacán kereskedésre befogadták; illetve minden olyan egyéb gazdálkodó, amelyet jogszabály közérdeklődésre számot tartónak minősít pl. biztosító, viszontbiztosító, hitelintézet, befektetési vállalkozás. Részletesebb közzétételi szabályok vonatkoznak rá, nem választhatja az egyszerűsített éves beszámolót, nem mentesülhetnek a könyvvizsgálati kötelezettség alól (Andor – Tóth [2016]).

Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló

Az egyszerűsített éves beszámoló egy sajátos fajtája. Saját döntés alapján választhatja a könyvvizsgálatra nem kötelezett vállalkozó, ha az értékhatárok szerinti feltételeknek is megfelel. Mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámolót készíthet a kettős könyvvitelt vezető vállalkozó, ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő nem haladja meg az alábbi határértéket:

- a mérlegfőösszeg az 100 millió forintot,
- az éves nettó árbevétel a 200 millió forintot,
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma a 10 főt.

Nem készíthetnek mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámolót: a befektetési vállalkozások és a pénzügyi holdingvállalkozások. A befektetési vállalkozás olyan vállalkozás, amelynek egyetlen célja pénzeszközeinek különböző értékpapírokba, ingatlanba és egyéb eszközökbe történő befektetése azzal a kizárólagos céllal, hogy a befektetési kockázatot megossza, és hogy részvényesei a vagyonuk kezeléséből származó haszonból részesüljenek. A pénzügyi holdingvállalkozás egyetlen célja más vállalkozásokban tulajdoni részesedések megszerzése, kezelése és azokból nyereség szerzése anélkül, hogy e vállalkozások vezetésében közvetlenül vagy közvetetten részt venne, a pénzügyi holdingvállalkozást részvényesként megillető jogok sérelme nélkül (*Andor – Tóth [2016]*).

Egyszerűsített beszámoló

Egyszerűsített beszámoló akkor készíthető, ha a számviteli törvény vagy a számviteli kormányrendeletek lehetővé teszik. 2004. január 1. óta társas vállalkozások nem készíthetik. Alapvetően az egyéb szervezetek alkalmazzák, például társasházak (*Andor – Tóth [2016]*).

Összevont (konszolidált) éves beszámoló

Összevont (konszolidált) éves beszámolót köteles készíteni az a vállalkozó, amely egy vagy több vállalkozóhoz fűződő viszonyában anyavállalatnak minősül. Továbbá, ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő meghaladja az alábbi határértéket:

- a mérlegfőösszeg a 6000 millió forintot,
- az éves nettó árbevétel a 12000 millió forintot,
- az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma az 250 főt.

A mutatóértékek meghatározásánál az anyavállalatnak és leányvállalatainak, valamint közös vezetésű vállalkozásainak konszolidálás előtti összesített adatait kell figyelembe venni. A közös vezetésű vállalkozás adatait a tőkerészesedés mértékében kell figyelembe venni (*Andor – Tóth [2016]*).

Az anyavállalat, a leányvállalat és a közös vezetésű vállalkozás a kapcsolt vállalkozások közé tartozik. Az anyavállalat az a vállalkozó, amely egy másik vállalkozásban közvetlenül vagy közvetetten (a leányvállalatain keresztül) meghatározó befolyást gyakorol, mert az alábbi feltételek közül legalább egytel rendelkezik:

- tulajdoni hányada alapján 50% + 1 szavazattal rendelkezik, vagy más tulajdonosokkal kötött megállapodás alapján 50% + 1 szavazattal rendelkezik,
- tulajdonosként jogosult arra, hogy a vezető tisztségviselők vagy a felügyelő bizottság tagjainak többséget megválassza, vagy visszahívja,
- más tulajdonosokkal kötött szerződés (vagy létesítő okirat) alapján, függetlenül az előbbiektől döntő irányítást, ellenőrzést gyakorol.

A leányvállalat az a gazdasági társaság, melyben az anyavállalat – az előző részletezés szerint – meghatározó befolyással bír. Közös vezetésű vállalkozás az a gazdasági társaság, amelyet paritásos alapon 50-50%-os vagy 1/3-1/3-1/3 arányban közösen irányítanak (*Kozma [2001b]*).

2. táblázat
A beszámolók formái Magyarországon

Beszámolási kötelezettség formája	Könyvviteli kötelezettség	A beszámoló formáját meghatározó tényezők	
		2016 előtt	2016 után
Egyedi beszámoló:			
éves beszámoló	kettős könyvvitel	ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő meghaladja az alábbi határértéket: <div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 500 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 1.000 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 50 főt</div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 1.200 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 2.400 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 50 főt</div></div>	
egyszerűsített éves beszámoló	kettős könyvvitel	ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő NEM haladja meg az alábbi határértéket: <div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 500 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 1.000 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 50 főt</div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 1.200 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 2.400 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 50 főt</div></div>	
mikrogazdálkodói egyszerűsített éves beszámoló	kettős könyvvitel	ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő NEM haladja meg az alábbi határértéket: Korábban nem volt erre lehetőség. <div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 100 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 200 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 10 főt</div></div>	
egyszerűsített beszámoló	egyszeres könyvvitel	Ha a számviteli törvény vagy a számviteli kormányrendeletek lehetővé teszik. 2004. január 1. óta társas vállalkozások NEM készíthetik.	
Összevont (konszolidált) éves beszámoló	kettős könyvvitel	ha két egymást követő üzleti évben a mérleg fordulónapján a következő három mutatóérték közül bármelyik kettő meghaladja az alábbi határértéket: <div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 5.400 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 8.000 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 250 főt</div><div><ul style="list-style-type: none">• a mérlegfőösszeg → 6.000 millió Ft• az éves nettó árbevétel → 12.000 millió Ft• az üzleti évben átlagosan foglalkoztatottak száma → 250 főt</div></div>	

2 MÉRLEG

Ahogy azt az előző fejezetben megállapítottuk, a számvitel nem más, mint egy információs rendszer. A számvitel által megfigyelt és lejegyzett információknak a legfontosabb összefoglaló dokumentuma a beszámoló. Ezt a vállalkozásoknak minden üzleti év végén el kell készíteniük és közzé kell tenniük. Láthattuk, hogy az éves beszámoló három részből tevődik össze: a mérlegből, az eredménykimutatásból és a kiegészítő mellékletből. Bár nem része az éves beszámolónak, de azzal egyidejűleg üzleti jelentést is kell készíteni. Ezek közül a mérleggel és az eredménykimutatással fogunk részletesebben foglalkozni.

A számvitel célja a vagyon és a vagyonváltozás kimutatása. A vagyon kimutatásának eszközei a mérleg és a leltár, a vagyonváltozás kimutatásának eszköze az eredménykimutatás, mellyel a következő fejezetben foglalkozunk. A vagyon kimutatására két eszköz is rendelkezésre áll, de mi a különbség köztük? A *mérleg* olyan egy- vagy kétoldali kimutatás, amely a vállalkozó vagyonát tartalmazza összevontan, pénzürtékben, adott időpontban. A *leltár* olyan jegyzékszerű kimutatás, amely a valóságban meglévő eszközöket és forrásokat mennyiségben és értékben; tételesen, ellenőrizhető módon; egy adott időpontra vonatkoztatva mutatja ki. A definíciókból is látszik, hogy a két kimutatás nem ugyanaz, és nem egymás helyettesítői, hanem kiegészítői. A leltár szolgál arra, hogy alátámassza a mérlegben kimutatott adatokat, igazolva, azok a valóságban, fizikailag is fellelhetők. Ennél fogva a leltár részletesebb, mint a mérleg: nem összevontan tartalmazza a vagyonelemeket, hanem tételesen. Másrészt nem csak pénzürtéken, de mennyiségben is kimutatja a vállalkozás vagyonát. Közös tulajdonságuk, hogy állományi szemléletűek, azaz a két kimutatásban szereplő adatok egy adott időpontra vonatkoznak (lásd 3. táblázat).

3. táblázat
A mérleg és a leltár tulajdonságai

mérleg	leltár
csak pénzürtékben	mennyiségben és értékben
összevontan (pl. készletek)	tételesen, ellenőrizhető módon (pl. 4 db toll)
adott időpontban	adott időpontban

A mérlegben lévő adatok állományi szemléletűek, általában a december 31-i (mérlegfordulónapi) vagyoni helyzetet tükrözik vissza. Az állományi szemlélet egyik hátránya, hogy nem látjuk, milyen folyamat során jutottunk el az aktuális állapothoz. Így nem vonhatunk le messzemenő következtetést a mérlegből, hiszen egy pillanatfelvételtől van szó. A kimutatás teljes körű, minden vagyonelemre kiterjed. A teljes körűséget és az információk megbízhatóságát valamilyen független szervezetnek garantálni kell, így a mérleg hitelességét független könyvvizsgáló garantálja, valamint a vállalkozás képviselőjére jogosult személynek is alá kell írnia, felelősséget kell vállalnia (*Ormos [2008]*). A vállalkozó "A" (mérlegszerű, kétoldali), illetve "B" (lépcsőzetes) változatú mérleg közül választhat. Amennyiben a vállalkozó az egymást követő üzleti évben nem azonos változat szerint készíti a mérleget, biztosítani kell, hogy a tárgyév adataival az előző üzleti év adatai összehasonlíthatók legyenek. Egyik változatról a másikra való áttérést a kiegészítő mellékletben indokolni kell (2000. évi C. törvény a számvitelről). Az "A" és "B" változat közötti eltérést az A.1 és A.2 mellékletek tartalmazzák. Az adatok általában ezer forintba kerekítve szerepelnek benne, de ha a mérlegfőösszeg meghaladja a 100 milliárd forintot, akkor az adatokat millió forintban kell megadni.

2.1 A mérleg fajtái, jellemzői

Ahogy azt már korábban is láthattuk, egyáltalán nem mindegy, hogy kiknek, és milyen információt szeretnénk szolgáltatni a beszámolóban. Így az évek során többféle mérleg alakult ki, melyek elsősorban a vagyonelemek értékelési elveiben különböztek egymástól. Eszerint elsősorban három fajta mérleget tudunk megkülönböztetni: statikust, dinamikus és organikus.

A *statikus mérleg* értékelési elveinek összessége arra fókuszál, hogy adott pillanatban mennyit kapnánk a vállalkozás vagyonaért, ha azt értékesítenénk. Tehát valamennyi vagyonelemet valós piaci értéken értékel. Ebben az esetben egyáltalán nem tervezünk hosszú távra, így nem érvényesül a vállalkozás folytatásának elve, és az ebből fakadó értékelési eljárások sem. Ez első hallásra nem hangzik rosszul, de tekintsünk meg egy példát. Tegyük fel, hogy számítógépeket szerelünk össze, majd értékesítjük azokat. Képzeljük el, hogy egy speciális, drága alapanyagból különleges eljárással legyártunk egy mechanikus alkatrészt, ami az összeszereléshez szükséges, kifejezetten egy számítógép típushoz. Ha ezt a piacon értékesíteni akarnánk, más piaci szereplő számára nem képezne értéket. De mihelyt az alkatrész a helyére kerül, már értékessé válik, mivel az alkatrész nélkül nem szerelhető össze megfelelő minőségben a számítógép. Teljesen más lenne a vállalkozás vagyonának az értéke, ha nem várjuk meg, hogy ez az alkatrész a helyére kerüljön. A számunkra értékes alkatrészt a statikus vagyonértékelési eljárás körülbelül hulladékként értékelné, mert nem lenne rá kereslet a piacon. Tehát ezt az eljárást csak szélsőséges esetekben alkalmazzuk, például felszámoláskor, vagy átalakuláskor. Ebben az esetben az adott időszak eredménye másodlagos, nem ez áll az eljárás fókuszában (Ormos [2008]).

A *dinamikus mérleg* koncepciója épp az ellenkezője a statikusnak: a középpontjában az adott időszak során realizált eredmény áll, és feltételezzük, hogy érvényesül a vállalkozás folytatásának elve. Ebben az esetben az egyes vagyonelemek múltbeli áraikon kerülnek be a mérlegbe. Ebben az esetben is szembesülhetünk hátrányokkal: például a városközpontban lévő ingatlanunk értéke nagy valószínűséggel nem lesz ugyanaz a jelenben, mint öt évvel ezelőtt (gondoljunk csak a debreceni ingatlanpiac fellendülésére az elmúlt években).

Az *organikus mérleg* a statikus és a dinamikus mérleg előnyeit próbálja szintetizálni. A magyar számviteli szabályok elsősorban ezt a mérlegértékelési elvet támogatják (Ormos [2008]).

2.2 A mérleg struktúrája

Mivel a mérleg a vagyon kimutatásának eszköze, így, ahhoz, hogy megértsük a mérleg struktúráját, először meg kell határoznunk, mit nevezünk vagyonnak. *Vagyonnak* tekintjük a vállalkozás tulajdonában, kezelésében lévő eszközök együttes értékét. Nyilván ez egy széles körű definíció, így a vállalkozások tevékenységének függvényében elég sok minden tartozhat a „vagyon” kategóriába, ezért érdemes lehet néhány példán keresztül átgondolni, mikre gondolhatunk, mikor vagyonelemekről beszélünk.

A legnagyobb hiba, amit el lehet követni az az, hogy a vagyonunk számbavételekor csak a pénzeszközeinkre fókuszálunk, pedig ennél sokkal szélesebb körben kell gondolkodnunk. Tegyük fel, hogy létrehozunk egy vállalkozást, amely honlapokat fog készíteni. Mire van ehhez szükségünk? Szükségünk van valamilyen telephelyre, ahol a tevékenységet folytathatjuk. Ez lehet egy bérelt szoba, vagy például a vállalkozás tulajdonában lévő épület. Jöhetnek a praktikus dolgok: székek, asztalok, íróeszközök, számítógépek, szoftverek. Emellett a vállalkozás szabad pénzeszközeit befektetheti akár rövid, akár hosszú távra, így rendelkezhetünk különböző portfóliókkal, amelyekben különböző értékpapírokat válogattunk össze. A gazdasági társaságok létrehozásakor rendelkezni kell valamilyen alaptőkével, illetve

bizonyos társasági formáknál jogszabály írja elő a tőkeminimum nagyságát. A mindennapi működést is finanszírozni kell, amit vagy saját, vagy idegen forrásból tudunk megvalósítani. Például fordulhatunk kölcsönért a kereskedelmi bankunkhoz, vagy bocsáthatunk ki kötvényeket. Bár ezeket a finanszírozási forrásokat vissza kell majd fizetnünk, azok ennek ellenére is a vállalkozásunk vagyonának részét képezik. A szolgáltatásunk értékesítése során előfordulhat, hogy a vevőnk nem tud azonnal fizetni számunkra, így a vállalkozásunknak követelése keletkezik a szóban forgó vevővel szemben. Ez is részét fogja képezni a vállalkozás vagyonának.

Láthatjuk, hogy a rendelkezésre álló pénzeszközök számbavételé messze nem tükrözi vállalkozásunk vagyonát, mivel az ennél jóval sokrétűbb. Érdemes megemlíteni, hogy ugyanaz a vagyonelem teljesen másként szolgálhatja a vállalkozási tevékenységet egyik, illetve másik vállalkozásnál, így azok más-más kategóriába fognak tartozni a számbavétel során. Például tekintsünk egy számítógépet. Az egyik vállalkozás számítógépeket szerel össze, majd értékesíti azokat. Ebben az esetben az a lényeg, hogy minél előbb túladjunk a számítógépeken, és befolyjon az érte járó bevétel. A honlapokat készítő vállalkozásunknál épp fordított a helyzet. Azt szeretnénk, ha minél tovább működnének a számítógépeink, hiszen ezek segítségével nyújtjuk a szolgáltatásunkat a vevőink számára. Az első esetben a készletek között kerülnek kimutatásra a számítógépek, míg a második esetben a tárgyi eszközök között fognak szerepelni.

Tekintsünk meg a lehetséges vagyonelemekre vonatkozóan néhány további példát: egy méhészet esetén a méhek, a kaptárak, a védőfelszerelés; egy konzervgyárnál a gyártó gépsor, a konzervek alapanyagát jelentő zöldségek; egy borászatnál a szőlőültetvény, a palackok, a hordók, az elkészült bor, és még sorolhatnánk.

Ezek után szükségünk van egy olyan rendezett struktúrára, amibe képesek leszünk valamennyi vagyonelemet számba venni, és kimutatni, bármilyen tevékenységet is folytat egy vállalkozás. Míg a nemzetközi számviteli standardok ajánlásokat tesznek a mérleg tartalmára és struktúrájára vonatkozóan, addig a magyar szabályok egyértelműen előírják a mérleg struktúráját és formáját. A magyar szabályozás szerint a vagyonelemeket egy háromlépcsős tagolásban kell elhelyezni a mérlegben: a törvény meghatároz *mérlegfőcsoportokat*, *mérlegcsoportokat* és *mérlegtételeket*.

A mérlegben a vagyont két szempont szerint csoportosítjuk, azaz kettős vetületben mutatjuk be: 1) a vállalkozási tevékenységben betöltött szerepük szerint, 2) illetve eredetük szerint. Mivel ugyanazt a vagyont csoportosítjuk, így természetesen a két szempont szerint kimutatott vagyonelemek összértéke meg kell, hogy egyezzen egymással. A vagyon összértéke lesz a *mérlegfőösszeg*, mely így mindkét szempont szerinti csoportosításnál ugyanazt a vagyonértéket kell, hogy mutassa. Tulajdonképpen a mérleg egyrészt bemutatja a rendelkezésre álló vagyont, másrészt rávilágít arra, hogy ez a vagyon honnan származik. A „Mink van?” és a „Kitől van?” kérdésekre ad választ. A két szempont szerint besorolt vagyonelemeknek természetesen eltérő elnevezésük van: 1) a vállalkozási tevékenységben betöltött szerepük szerint csoportosított vagyonelemeket *eszköznek*, más néven *aktíváknak* nevezzük, 2) az eredetük szerint kimutatott vagyonelemeket *forrásoknak*, más néven *passzíváknak* nevezzük (Siklósi – Veres [2018]).

Miután megvan a két szempont, amely alapján a vagyont csoportosítani szeretnénk, szükségünk van további kategóriákra, annak érdekében, hogy részletesebb információkhoz jussunk a vállalkozás vagyonáról. Tekintsük először a mérleg eszköz oldalát. A mérleg ezen oldalán tulajdonképpen egy listát kapunk a vagyonelemeinkről. Az alapján fogjuk őket csoportosítani, hogy milyen időtávon fogják szolgálni a vállalkozási tevékenységet: rövid, vagy hosszú távon. Ez alapján megkülönböztetünk *befektetett eszközöket* és *forgóeszközöket*. A vízvonal az időtávban egy év lesz. Ha a vagyonelemek egy éven túl szolgálják a vállalkozás tevékenységét, akkor a befektetett eszközök közé kerülnek. Ha kevesebb, mint

egy évig szolgálják a vállalkozási tevékenységet, akkor a forgóeszközök közé kell sorolni őket.

A forrásokat az alapján csoportosítjuk, hogy ki bocsátotta rendelkezésre azokat: a tulajdonos, vagy valaki más; azaz beszélhetünk saját vagy idegen tőkéről. Ez alapján a mérlegfőcsoportok pontos elnevezése: *saját tőke* és *kötelezettségek*. A forrás oldalon megjelenik még egy speciális kategória: a *céltartalékok*, ami egyfajta átmenet a saját tőke és a kötelezettségek között. Ez nem más, mint az adott időszak eredményének terhére képzett forrás (Ormos [2008]).

Ezen kívül mind az eszköz, mind a forrás oldalon megtalálható még egy-egy technikai kategória: az *aktív időbeli elhatárolások* az eszköz oldalon, illetve a *passzív időbeli elhatárolások* a forrás oldalon. Talán egy hasonlattal könnyebb megérteni ezek működését és létjogosultságát. Funkcióját tekintve mindkét kategória kissé hasonlít egy hűtőszekrényhez. A hűtőszekrénybe általában olyan ételeket szoktunk betenni, amiket majd később fogyasztunk el. Ezek a kategóriák két szempontból is hasonló módon működnek, mint az előbb említett hűtőszekrény: 1) csak meghatározott tételek helyezhetők el benne (pl. a hűtőbe általában ételeket, italokat helyezünk el, elektromos és egyéb eszközöket nem), mivel elhatárolni csak bevételeket vagy ráfordításokat (költségeket) lehet. 2) Időben képes mozgatni ezeket a tételeket: ha nem a megfelelő időszakot érinti az adott bevétel, vagy ráfordítás (költség), akkor azt el kell határolni (olyan, mintha betennénk a hűtőbe). A számvitelben az „elhatárol” kifejezést használjuk akkor is, ha időben eltolni akarunk egy tételt, illetve akkor is, ha időben előre akarjuk azt hozni. Ezért szemfülesnek kell lenni, a kifejezés értelmezésekor.

Most szakadjunk el a „hűtőszekrény-analógiától”, és nézzük meg, pontosan mit ír elő az időbeli elhatárolás elve: az olyan gazdasági események hatásait, amelyek két vagy több üzleti évet is érintenek, az adott időszak bevételei és ráfordításai (költségei) között olyan arányban kell elszámolni, ahogyan az alapul szolgáló időszak és az elszámolási időszak között megoszlanak (2000. évi C. törvény). Így az elhatárolások a bevételek és ráfordítások (költségek) összegét fogják helyesbíteni a tárgyidőszakban elszámolandó helyes összegekre. Az aktív időbeli elhatárolás eredményt növelő (bevételt növelő, ráfordítást csökkentő), a passzív időbeli elhatárolás eredményt csökkentő (bevételt csökkentő, ráfordítást növelő) korrekció. Tekintsük a következő példát: négy hónapra bérlünk egy irodahelyiséget, november 1-jétől február 28-áig, s a négyhavi bérleti díjat egy összegben, november 1-jén fizetjük ki az iroda tulajdonosának. Így a mind a négyhavi bérleti díj kimutatásra kerül a tárgyévben, holott a tárgyévet csak kéthavi bérleti díj érinti. Ekkor az elszámolás nem mutat valós képet, hiszen így a tárgyévben kevesebb nettó eredmény kerül kimutatásra, mint amit valójában a vállalkozás elért. Emiatt a januári és februári bérleti díjakat el kell határolni a tárgyév végén, s a következő év elején kell feloldani az elhatárolást. Így kerül kimutatásra novemberi és decemberi bérleti díj a tárgyévre, illetve a januári és februári bérleti díj a tárgyévet követő évre.

A magyar számviteli szabályok a vagyonelemek fenti csoportosítását meghatározott, kötött sorrendben írják elő. Ez a kötött struktúra az alábbi táblázatban látható.

4. táblázat
A mérlegfőcsoportok

Eszközök (aktívák)	Források (passzívák)
A tétel megnevezése	A tétel megnevezése
A. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK	D. SAJÁT TŐKE
B. FORGÓESZKÖZÖK	E. CÉLTARTALÉKOK
C. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK	F. KÖTELEZETTSÉGEK
ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN	G. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK
	FORRÁSOK(PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN

Befektetett eszközként olyan eszközt szabad kimutatni, amelynek az a rendeltetése, hogy a tevékenységet, a működést tartósan, legalább egy éven túl szolgálja. A befektetett eszközök között kell kimutatni az immateriális javakat, a tárgyi eszközöket és a befektetett pénzügyi eszközöket (2000. évi C. törvény). Az, hogy egy eszközt a vállalkozás a befektetett vagy forgóeszközök közé sorol, a vállalkozás hatáskörébe tartozik. A vállalkozási tevékenységtől függően ugyanaz az eszköz szerepelhet a befektetett eszközöknél az egyik vállalkozásnál, a másiknál pedig a forgóeszközök között. Minden esetben a vállalkozásnak kell mérlegelnie. Például egy szerszám egy szerszámokat értékesítő vállalkozás esetén forgóeszköz lesz, hiszen a cél, hogy minél előbb eladják, és realizálják az ebből származó bevételt. Egy másik vállalkozásnál – amelyik például a szerszám értékesítő vállalkozás vevője – viszont hosszú távon használhatják a szerszámot közvetlenül a vállalkozási tevékenység során. Így ebben az esetben a tárgyi eszközök közé kerül besorolásra a szóban forgó szerszám (Siklósi – Veres [2018]). Ha később esetleg megváltozik a már besorolt vagyonelem vállalkozási tevékenységben betöltött szerepe, akkor természetesen az átsorolható másik kategóriába. A cél, hogy adott pillanatban megbízható és valós képet nyújtson a mérleg a vállalkozás vagyoni helyzetéről (Ormos [2008]).

A *forgóeszközök* a vállalkozási tevékenységet általában egy évnél rövidebb ideig szolgáló vagyontárgyak, követelések, értékpapírok és pénzeszközök. Azaz azok a vagyonelemek, amelyek nem tartoznak a befektetett eszközök közé (Kozma [2001a]).

A *saját tőke* a vállalkozás tulajdonosai által rendelkezésre bocsátott tőke, amely hosszútávon finanszírozza a társaság tevékenységét. E tőkerészre, mint véglegesen rendelkezésre álló tőkére tekintünk (Siklósi – Veres [2018]).

A *kötelezettségek* azok a szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből eredő, pénzértékben kifejezett elismert tartozások, amelyek a szállító, a vállalkozó, a szolgáltató, a hitelező, a kölcsönt nyújtó által már teljesített, a vállalkozó által elfogadott, elismert szállításhoz, szolgáltatáshoz, pénznyújtáshoz, valamint az állami vagy önkormányzati vagyon részét képező eszközök – törvényi rendelkezés, illetve felhatalmazás alapján történő – kezelésbeviteléhez kapcsolódnak. Más néven idegen tőke. A kötelezettségek lehetnek hátrasoroltak, hosszú és rövid lejáratúak.

A *céltartalékok* tulajdonképpen átmenetet képeznek a saját és az idegen tőke között. Az adózás előtti eredmény terhére céltartalékot kell képezni – a szükséges mértékben – azokra a múltbeli, illetve a folyamatban lévő ügyletekből, szerződésekből származó, harmadik felekkel szembeni fizetési kötelezettségekre, amelyek a mérlegfordulónapon valószínű vagy bizonyos, hogy fennállnak, de összegük vagy esedékességük időpontja még bizonytalan, és azokra a vállalkozó a szükséges fedezetet más módon nem biztosította (2000. évi C. törvény).

Az időbeli elhatárolások a tárgyévi eredményt korrigálják, ahogy azt már korábban definiáltuk.

Mind az eszköz, mind a forrás oldalon kötelező feltüntetni egy összegző sort: „eszközök összesen” és „források összesen”. Mivel a mérleg két oldalán ugyanazt a vagyont csoportosítjuk, csak más szempont szerint, ezért természetesen az összegző soroknak egyenlőknek kell lenniük:

$$\text{ÖSSZES ESZKÖZ} = \text{ÖSSZES FORRÁS} \quad (1)$$

2.3 A mérlegcsoportok

A mérlegfőcsoportok még nem sokat árulnak el a vállalkozás vagyonáról. Így nem meglepő, hogy a szabályozás további részletesebb kategóriák feltüntetését írja elő a mérlegben. A következő alkategóriát *mérlegcsoportnak* nevezzük. A vagyonkimutatás mérlegcsoportokat is tartalmazó struktúrája az 5. táblázatban látható:

5. táblázat
A mérlegcsoportok

Eszközök (aktívák)	Források (passzívák)
A tétel megnevezése	A tétel megnevezése
A. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK	D. SAJÁT TŐKE
I. Immateriális javak	I. Jegyzett tőke
II. Tárgyi eszközök	II. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke
III. Befektetett pénzügyi eszközök	III. Tőketartalék
B. FORGÓESZKÖZÖK	IV. Eredménytartalék
I. Készletek	V. Lekötött tartalék
II. Követelések	VI. Értékelési tartalék
III. Értékpapírok	VII. Adózott eredmény
IV. Pénzeszközök	E. CÉLTARTALÉKOK
C. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK	F. KÖTELEZETTSÉGEK
ESZKÖZÖK (AKTÍVÁK) ÖSSZESEN	I. Hátrasorolt kötelezettségek
	II. Hosszú lejáratú kötelezettségek
	III. Rövid lejáratú kötelezettségek
	G. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK
	FORRÁSOK(PASSZÍVÁK) ÖSSZESEN

A befektetett eszközök három további mérlegcsoportot foglalnak magukban: 1) az immateriális javakat, 2) a tárgyi eszközöket és 3) a befektetett pénzügyi eszközöket. Közös jellemzőjük, hogy tartósan, egy éven túl szolgálják a vállalkozási tevékenységet.

Az *immateriális javak* azok a forgalomképes, nem anyagi jellegű eszközök, amelyek közvetlenül, vagy közvetve, tartósan szolgálják a vállalkozási tevékenységet. Ezek az eszközök nem tapinthatók, nem láthatók, érzékszerveinkkel nem érzékelhető nem tárgyasult vagyonelemek. Ha közvetlenül szolgálják a vállalkozási tevékenységet, akkor az üzletmenethez szorosan kapcsolódnak, mondhatjuk, hogy a vállalkozás teljesítménye az adott jószág használatával arányosan nő. Immateriális jószágként kell kimutatni a *vagyoni értékű jogokat* (amelyek nem kapcsolódnak ingatlanhoz), a *szellemi termékeket*, az *üzleti vagy cégértéket*, illetve az immateriális javak beszerzésére kifizetett általános forgalmi adót nem tartalmazó előlegeket (*immateriális javakra adott előlegek*). Immateriális javak között lehet kimutatni, tehát nem kötelező állományba venni, a vállalkozás alapításával, átszervezésével kapcsolatban felmerült költségeket (*alapítás-átszervezés aktivált értéke*), a kísérleti fejlesztés eredménye érdekében felmerült költségeket (*kísérleti fejlesztés aktivált értéke*) és az *immateriális javak értékhelyesbítését* (Siklósi – Veres [2018]).

A *vagyoni értékű jogok* között azok a jogok mutathatók ki, amelyek nem kapcsolódnak ingatlanhoz és nem tartoznak a szellemi termékek közé. Például gépek tartós bérleti joga, televíziós és rádió frekvenciák használati joga, licencek. A márkanevek a vállalkozás döntésétől függően a szellemi termékek és a vagyoni értékű jogok között is kimutathatók. A számítógépes szoftverek egy jelentős része viszont nem a szellemi termékek, hanem a vagyoni értékű jogok közé tartozik. Csak akkor lehet a szellemi termékek között kimutatni egy szoftvert, ha annak tulajdonjogával is rendelkezünk, nem csak a használati jogával. De a legtöbb szoftver tulajdonjoga nem a vállalkozásé, ugyanis csak a használati jog kerül megvásárlásra, de a tulajdonjog nem (Róth et al. [2018]).

A *szellemi termékek* olyan tartós nem anyagi javak, melyek alkalmazásával hasznosítható anyagi és/ vagy nem anyagi javak állíthatók elő, valamint kulturális, szórakoztatási igények elégíthetők ki. Ebbe a mérlegcsoportba soroljuk például a következő mérlegtételeket: találmány; iparvédelemben részesülő szabadalom, ipari minta; szerzői jogvédelemben részesülő szoftver termékek, egyéb szellemi alkotás; gyártási eljárás; védjegy³; know-how⁴; irodalmi, zeneművészeti alkotások. A szerzői jogvédelemben részesülő, de anyagi formát öltő eszközök nem sorolhatók ide, például a képzőművészeti alkotások (Róth et al. [2018]).

Az *üzleti vagy cégérték*ként kell kimutatni cégvásárlás esetén a jövőbeni gazdasági haszon reményében teljesített többletkifizetés összegét. A többletérték a piaci értékhez viszonyított pozitív különbözetet jelent, várhatóan meg fog térülni a jövőbeni tevékenység során. A pozitív üzleti vagy cégértéket az immateriális javak között, a negatív üzleti vagy cégértéket a halasztott bevételek között kell kimutatni (Kozma [2001b]).

A *tárgyi eszközök* azok a rendeltetésszerűen használatba vett anyagi eszközök, amelyek tartósan, közvetlenül vagy közvetve szolgálják a vállalkozási tevékenységet függetlenül attól, hogy azokat használatba vették vagy sem. Itt kell továbbá kimutatni a tenyészállatokat, a beruházásokra adott előlegeket és a tárgyi eszközök értékhelyesbítését (Siklósi – Veres [2018]). Tehát olyan eszközök minősülnek tárgyi eszköznek, amelyek tartósak, azaz várhatóan a használatbavételt követően egy évnél hosszabb ideig szolgálják a vállalkozási tevékenységet. Kivételt képeznek a tenyészállatok, őket használati idejüktől függetlenül a tárgyi eszközök között kell nyilvántartani. A tárgyi eszközök alapvetően a működéshez szükséges eszközök, azaz közvetlenül vagy közvetve szolgálják a vállalkozási tevékenységet.

³ A védjegy az egyes áruk és szolgáltatások eredetének azonosítására szolgáló jogi oltalom. Megkülönböztető képessége folytán az áruknak és szolgáltatásoknak sajátos, eltérő jelleget ad, ezzel biztosítva, hogy a fogyasztók (vásárlók) az összetévesztés bármely eshetősége nélkül megkülönböztessék az adott védjeggyel ellátott árukat és szolgáltatásokat mások hasonló áruitól vagy szolgáltatásaitól. (Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, <https://www.sztnh.gov.hu/hu/vedjegy> Letöltve: 2020. 08. 05.)

⁴ A know-how olyan gazdasági, műszaki és szervezési ismeret és tapasztalat, amely a gyakorlatban felhasználható, korlátozottan hozzáférhető, és amelyet az oltalom addig illet meg, amíg közkinccsé nem válik. [Ptk. 86. § (4) bekezdés]

Többnyire tárgyasult formában jelennek meg (kivétel: tenyészállatok, ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok), azaz anyagi javak. Illetve értékkel bírnak, azaz eladhatók vagy átruházhatók. A tárgyi eszközök között kell kimutatni:

- az ingatlanokat és a kapcsolódó vagyoni értékű jogokat;
- a műszaki berendezéseket, gépeket, járműveket;
- egyéb berendezéseket, felszereléseket, járműveket;
- a tenyészállatokat;
- a beruházásokat, felújításokat;
- beruházásokra adott előlegeket;
- a tárgyi eszközök értékhelyesbítését (Róth et al. [2018]).

Az *ingatlanok* között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba vett földterületet és minden olyan anyagi eszközt, amelyet a földdel tartós kapcsolatban létesítettek.

Az *ingatlanokhoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok* között kell nyilvántartani azokat a megszerzett tartós jogokat, amelyek ingatlanokhoz kapcsolódnak, függetlenül attól, hogy az ingatlan a vállalkozó tulajdonában van vagy nincs.

A *műszaki berendezések, gépek, járművek* közé soroljuk a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembe helyezett, a vállalkozó tevékenységét közvetlenül szolgáló erőgépeket, erőművi berendezéseket; egyéb gépeket, berendezéseket; műszereket és szerszámokat; szállítóeszközöket; hírközlő berendezéseket; számítástechnikai eszközöket; járműveket; illetve az itt felsorolt bérbe vett eszközökön végzett és aktivált beruházásokat, felújításokat.

Az *egyéb berendezések, felszerelések, járművek* közé tartoznak a rendeltetésszerűen használatba vett, üzembe helyezett, a műszaki berendezések, gépek, járművek közé nem tartozó gépek, berendezések, felszerelések, járművek, amelyek a vállalkozói tevékenységet közvetetten szolgálják.

A *tenyészállatok* között kell kimutatni azokat az állatokat, amelyek a tenyésztés, a tartás során leválasztható terméket (szaporulatot, vagy más leválasztható állati terméket) termelnek, és a tartási költségek megtérülését ezeknek a termékeknek az értékesítése, vagy a tenyészállatok egyéb hasznosítása (igateljesítmény, őrzési feladat, lovagoltatás) biztosítja, függetlenül attól, hogy a tenyészállatok mennyi ideig szolgálják a vállalkozási tevékenységet.

A *beruházások, felújítások* között kell kimutatni a rendeltetésszerűen használatba nem vett, üzembe nem helyezett ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok; műszaki berendezések, gépek, járművek; egyéb berendezések, felszerelések, járművek; tenyészállatok bekerülési értékét, továbbá a már használatba vett tárgyi eszközökön végzett bővítéssel, rendeltetésváltozással, átalakítással, élettartam-növeléssel, felújítással összefüggő munkák – még nem aktivált – bekerülési értékét.

Beruházásokra adott előlegnek minősülnek a beruházási szállítónak, importbeszerzéseknél az importálást végző vállalkozónak, ingatlanhoz kapcsolódó vagyoni értékű jog eladójának, az ilyen címen átutalt (megfizetett, kiegyenlített), a le nem vonható ÁFA-t is tartalmazó összegek.

A *tárgyi eszközök értékhelyesbítésének* minősül a tárgyi eszközök mérlegkészítéskori piaci értéke és fordulónapi könyv szerinti értéke (a bekerülési értéknek az értékcsökkenés elszámolt összegével csökkentett értéke) közötti jelentős különbözet (ha a piaci érték több) az értékhelyesbítés értékelési tartalékával azonos összegben. A beruházásoknak, felújításoknak, illetve a beruházásokra adott előlegeknek nem lehet értékhelyesbítése (Róth et al. [2018]).

A *befektetett pénzügyi eszközök* azok az eszközök, amelyeket a vállalkozó azzal a céllal fektetett be más vállalkozónál, adott át más vállalkozónak, hogy ott tartós jövedelemre (osztalékra, kamatra) tegyen szert, vagy befolyásolási, irányítási, ellenőrzési lehetőséget érjen el. Itt kell kimutatni a befektetett pénzügyi eszközök értékhelyesbítését is. A mérlegcsoporthoz alapvetően részesedések, adott kölcsönök, hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok és értékelési különbözetelek tartoznak (Siklósi – Veres [2018]).

A *készletek* a vállalkozási tevékenységet közvetlenül vagy közvetve, általában egy évnél rövidebb ideig szolgáló olyan eszközök, amelyek rendszerint egyetlen termelési folyamatban vesznek részt. A készletek vagy a termékelőállítás, szolgáltatásnyújtás során kerülnek majd felhasználásra (*anyagok*); vagy a termelés, a feldolgozás valamely fázisában vannak (*befejezetlen termelés, félkésztermék*); vagy már elkészült termékek (*késztermékek*); vagy értékesítési célból kerültek beszerzésre és az értékesítésig változatlan állapotban maradnak (*árak, göngyölegek, közvetített szolgáltatások*) (Kozma [2001b]). A készletek mérlegcsoporton belül megkülönböztetünk vásárolt készleteket: anyagok, árak, göngyölegek, közvetített szolgáltatások; és saját termelésű készleteket: befejezetlen termelés, félkésztermék, késztermékek, növendék, hízó és egyéb állatok (Siklósi – Veres [2018]). A készletek között kell kimutatni az eddig felsoroltakon túl használatba vételükig a szerszámokat, műszereket, berendezéseket, felszereléseket, munkaruhákat, ha a vállalkozási tevékenységet legfeljebb egy évig szolgálják; a növendék, hízó és egyéb állatokat függetlenül a tartás idejétől, valamint a befektetett eszközök közül az ide átsorolt eszközöket (Kozma [2001b]). Ugyanaz az eszköz vállalkozásonkénti besorolása különbözhet. Például egy állattenyésztéssel foglalkozó gazdálkodónál a hízóállat saját termelésű készlet, a húsfeldolgozó iparban már alapanyagnak számít. Vagy az autógyártók késztermékei a személygépkocsik, a kereskedőknél már kereskedelmi árukészletként jelennek meg (Siklósi – Veres [2018]).

A *követelések* azok a különféle szállítási, vállalkozási, szolgáltatási és egyéb szerződésekből jogszerűen eredő, pénzértékben kifejezett fizetési igények, amelyek a vállalkozó által már teljesített, a másik fél által elfogadott, elismert termékértékesítéshez, szolgáltatás teljesítéséhez, értékpapír értékesítéshez, kölcsönnyújtáshoz, előlegfizetéshez kapcsolódnak. Ide tartoznak az egyéb követelések, a vásárolt követelések, a térítés nélkül átvett és az egyéb címen átvett követelések is (Siklósi – Veres [2018]).

A forgóeszközök között *értékpapírként* a nem tartós befektetésként vásárolt hitelviszonyt megtestesítő értékpapírokat (Pl.: kötvényt, kincstárjegyet, letéti jegyet, hajóraklevelet, kárpótlási jegyet, zártvégű befektetési jegyet), a forgatási célú tulajdoni részesedéseket jelentő befektetéseket (Pl.: részvényeket, üzletrészeket, részjegyeket, vagyonjegyeket, vagyoni betéteket, kockázati tőkejegyet, kockázati tőkerészvényeket, nyíltvégű befektetési jegyet) és a visszavásárolt saját részvényeket, üzletrészeket kell kimutatni (Siklósi – Veres [2018]).

A *pénzeszközök* a készpénzt, az elektronikus pénzeszközöket és a csekkeket, továbbá a bankbetéteket foglalja magában. Tulajdonképpen a pénzeszközök a vállalkozás fizetőeszközeinek összességét jelentik. Az egy éven túlra lekötött pénzeszközöket, mint hosszú lejáratra lekötött bankbetéteket, a befektetett pénzügyi eszközök mérlegcsoportban az adott kölcsönök között kell kimutatni.

A mérleg forrás oldalán eredet szerint látható a vagyon csoportosítása. Alapvetően beszélhetünk saját és idegen vagyonról. A forrás oldalon a vagyonelemek kategorizálása a saját vagyonnal kezdődik. A *jegyzett tőke* az a tőkerész, amelyet a tulajdonosok a vállalkozás alapításakor, illetve tőkeemeléskor időbeli korlátozás nélkül bocsátottak a vállalkozás rendelkezésére, hogy abban tagsági jogot, tulajdonosi részesedést szerezzenek, vagy a már meglévőt növeljék. A *jegyzett, de még be nem fizetett tőke* az alapítók (tulajdonosok) által még be nem fizetett (nem) teljesített összeget jelenti (Siklósi – Veres [2018]).

A *tőketartalék* a tulajdonosoktól, tagoktól ellenszolgáltatás nélkül, tehermentesen, véglegesen kapott vagyontárgyak, illetve jogszabályok alapján átvett eszközök cégbíróságon be nem jegyzett saját forrása.

Az *eredménytartalék* elsősorban a tárgyévet megelőző években folytatott vállalkozási tevékenység adózott eredményének felhalmozott összegét mutatja, az előző évek tevékenységének a saját tőkéhez való hozzájárulását, a saját tőkére gyakorolt hatását tükrözi. Ezen kívül külső forrásból és a saját tőke többi elemének átrendezése révén is keletkezhet eredménytartalék (Róth et al. [2018]).

A *lekötött tartalék* a megbízható és valós összkép, a jobb tájékoztatás, valamint az osztalékfizetési korlát bemutatása érdekében elkülönített, nem szabad tőketartalék és eredménytartalék.

Az *értékelési tartalék* a kettős könyvvitelt vezető vállalkozó a számviteli politikájában rögzített döntése szerint az eszközök meghatározott körének piaci értéken történő értékelése és a könyv szerinti értékelés különbözete (Róth et al. [2018]).

Az tárgyévben realizált *adózott eredmény* a tárgyévi tevékenység bevételeinek és ráfordításainak különbözete, csökkentve a fizetendő társasági adóval. Mindig meg kell egyeznie az eredménykimutatásban ilyen címen beállított eredménnyel. A tárgyévi tevékenység eredményének hozzájárulását mutatja a társaság saját tőkéjéhez (Róth et al. [2018]). A tárgyévi adózott eredmény a következő évben átkerül az eredménytartalékba. Ha az adózott eredmény évről-évre pozitív (nyereség), akkor az eredménytartalék egyre nagyobb, ellenben ha a vállalkozás veszteséget termel, akkor pedig egyre kisebb lesz. Érzékelhető, hogy a vállalkozás saját forrásának (saját tőkéjének) változásáért elsősorban a gazdálkodás eredményessége és az osztalékpolitika a felelős (Siklósi – Veres [2018]).

A *céltartalék* olyan passzív, amelyet a vállalkozás az adózás előtti eredmény terhére az óvatosság elvéből kiindulva, megfelelő becslési eljárásokkal képez, pontosítja ezzel az eredményt, valósabbá teszi a saját tőkét, fedezetet teremt a múltbeli és a folyamatban lévő, bizonytalan kimenetelű események jövőre vonatkozó kedvezőtlen hatásaira, várható kockázataira, ha erre más módon nem biztosított fedezetet (Róth et al. [2018]).

A *hátrasorolt kötelezettségek* a tulajdonos(ok)tól, illetve a vállalkozással valamilyen érdekeltségi viszonyban állóktól kapott kölcsönből eredő tartozások, melyek eredeti futamideje az öt évet meghaladja és megfelelnek a következő kritériumoknak:

- a kölcsön a kölcsönt nyújtó fél egyetértésével bevonható a vállalkozás adósságrendezésébe,
- a kölcsönt nyújtó követelése a törlesztések sorrendjében a tulajdonosok előtti legutolsó helyen áll,
- a kölcsön visszafizetésének határideje vagy meghatározatlan vagy jövőbeni eseménytől függ,
- törlesztése az eredeti lejárat vagy a szerződésben kikötött felmondási idő alatt nem lehetséges (Siklósi – Veres [2018]).

Hosszú lejáratú kötelezettség – a hitelezővel kötött szerződés szerint – az egy üzleti évnél hosszabb lejáratra kapott kölcsön (ideértve a kötvénykibocsátást is) és hitel, a mérleg fordulónapját követő egy üzleti éven belül esedékes törlesztések levonásával, továbbá az egyéb hosszú lejáratú kötelezettség (2000. évi C. törvény).

Rövid lejáratú kötelezettség az egy üzleti évet meg nem haladó lejáratra kapott kölcsön, hitel, ideértve a hosszú lejáratú kötelezettségekből a mérleg fordulónapját követő egy üzleti éven belül esedékes törlesztéseket is (ez utóbbiak összegét a kiegészítő mellékletben részletezni kell). A rövid lejáratú kötelezettségek közé tartozik általában a vevőtől kapott előleg, az áruszállításból és szolgáltatás teljesítésből származó kötelezettség, a váltótartozás, a fizetendő osztalék, részesedés, kamatozó részvény utáni kamat, valamint az egyéb rövid lejáratú kötelezettség (2000. évi C. törvény).

2.4 A gazdasági események hatása a mérlegre

A gazdasági események sokfélék lehetnek, de közvetlenül, vagy közvetetten (az eredménykimutatáson keresztül) mindig hatással vannak a vagyonra. A vagyont növelhetik, csökkenthetik, vagy megváltoztathatják az eszközök vagy a források szerkezetét. A gazdasági eseményeket a mérlegre gyakorolt hatásuk alapján négy alaptípus és két összetett típus valamelyikébe lehet besorolni. Az alaptípusok:

- eszközbevonás,
- eszközkivonás,
- eszközkörforgás,
- forrásváltás.

Az összetett típusok:

- eszközkörforgással egyidejű eszközbevonás,
- eszközkörforgással egyidejű eszközkivonás (Kozma [2001a]).

Eszközbevonásnak nevezzük azokat a gazdasági eseményeket, amikor a mérlegnek mind az eszköz oldala, mind a forrás oldala nő ugyanazzal az összeggel. Ezáltal pedig megnő a mérlegfőösszeg is. Például: a vállalkozás rövid lejáratú hitelt vesz fel.

Eszköz	Forrás
+ Pénzeszközök	+ Rövid lejáratú kötelezettségek
Eszközök összesen: nő	Források összesen: nő

A vállalkozás azért vesz fel rövid lejáratú hitelt, mert pénzre van szüksége. Így a hitel folyósításakor megnőnek a „*Pénzeszközei*” a mérleg eszköz oldalán. Ugyanakkor a hitelt vissza kell majd fizetnie, így a „*Rövid lejáratú kötelezettségei*” is megnövekednek a forrásoldalon. Mivel mind az eszköz oldalon, mind a forrás oldalon növekedés történt, így nő a vállalkozás vagyona, amit a mérlegfőösszeg növekedése is jelez.

Eszközkiadásnak nevezzük azokat a gazdasági eseményeket, amikor a mérlegnek mind az eszköz oldala, mind a forrás oldala csökken ugyanazzal az összeggel. Ezáltal pedig lecsökken a mérlegfőösszeg is. Például: a vállalkozás visszafizeti a rövid lejáratú hiteleit. Ez pont az ellentéte az előző eseménynek.

Eszköz	Forrás
– Pénzeszközök	– Rövid lejáratú kötelezettségek
Eszközök összesen: csökken	Források összesen: csökken

A mérleg eszköz oldalán csökkennek a vállalkozás „*Pénzeszközei*”, viszont a forrás oldalon a „*Rövid lejáratú kötelezettségei*” is csökkennek ugyanazzal az összeggel. Így összességében csökken a vállalkozás vagyona, ami a mérlegfőösszeg csökkenésén keresztül is megfigyelhető.

Eszközkörforgásnak nevezzük azokat a gazdasági eseményeket, amikor a mérlegnek az eszköz oldala nő is és csökken is ugyanazzal az összeggel, míg a forrás oldal nem változik. Ez a fajta gazdasági esemény nem okoz változást a vagyon mennyiségében, így a mérlegfőösszegben sem. Viszont az eszközök szerkezetét átalakítja. Például: a vállalkozás ingatlant vásárol azonnali fizetéssel, s a vételárát a szerződéskötést követően átutalja az eladó bankszámlájára.

Eszköz	Forrás
+ Tárgyi eszközök	—
– Pénzeszközök	
Eszközök összesen: nem változik	Források összesen: nem változik

Az ingatlanok a „*Befektetett eszközök*” között helyezkednek el, a „*Tárgyi eszközök*” mérlegcsoportban. Így az eszköz oldalon a tárgyi eszközök soron következik be növekedés. Ugyanakkor a vállalkozás átutalja az ingatlan vételárát az eladónak, ezzel pedig a „*Forgóeszközök*” között található „*Pénzeszközök*” soron következik be csökkenés. Az

eszközök szerkezete átalakul: a befektetett eszközök aránya megnő az összes eszközön belül, míg a forgóeszközöké lecsökken. De ez nincs hatással a mérlegfőösszegre, és a vállalkozás vagyonának nagyságára, az változatlan marad.

Forrásváltozásnak nevezzük azokat a gazdasági eseményeket, amikor a mérlegnek a forrás oldala nő is és csökken is ugyanazzal az összeggel, míg az eszköz oldal nem változik. Ez a fajta gazdasági esemény sem okoz változást a vagyon mennyiségében, így a mérlegfőösszegben sem. Viszont a források szerkezetét átalakítja. Például: a vállalkozás hosszú lejáratú hitelt vesz fel, hogy a rövid lejáratú hiteleit törlessze.

Eszköz	Forrás
—	– Rövid lejáratú kötelezettség + Hosszú lejáratú kötelezettség
Eszközök összesen: nem változik	Források összesen: nem változik

A hosszú lejáratú hitelek a forrás oldalon a „*Hosszú lejáratú kötelezettségek*” soron okoznak növekedést, míg a rövid lejáratú hitelek törlesztése a „*Rövid lejáratú kötelezettségek*” soron okoz csökkenést. A mérlegfőösszeg és a vagyon mennyisége nem változik, de a források szerkezete átalakul. A „*Kötelezettségek*” főcsoportban nagyobb lesz a „*Hosszú lejáratú kötelezettségek*” aránya a „*Rövid lejáratú kötelezettségekhez*” képest (Kozma [2001a]).

Az összetett gazdasági eseményeket az Eredménykimutatás című fejezetben mutatjuk be, mert azok indirekt módon, az eredménykimutatáson keresztül hatnak a vállalkozás vagyonára.

Tekintsünk meg még néhány példát. 1. gazdasági esemény: a vállalkozásunk vásárol egy részvényt 1 000 000 Ft-ért, amelyet három hónapig kíván megtartani, bízva a részvények árfolyamainak emelkedésében. A részvényt ellenértékét a vállalkozás átutalja.

Eszköz	Forrás
+ 1 000 eFt Értékpapírok – 1 000 eFt Pénzeszközök	—
ΔEszközök összesen: 0 Ft	ΔForrások összesen: 0 Ft

Mivel a részvényt forgatási céllal vásárolta a vállalkozás, ezért a „*Forgóeszközök*” közé, az „*Értékpapírok*” sorra kerülnek, ami növeli az eszközoldalt. Ugyanakkor az ellenértékét átutalják, ami csökkenti a „*Pénzeszközöket*” a „*Forgóeszközök*” között a részvényt ellenértékével. Az eszköz oldal nőtt is, és csökkent is ugyanazzal az összeggel, így az esemény típusa eszközkörforgás. A mérlegfőösszeg nem változott.

2. gazdasági esemény: A vállalat anyagot szerez be a szállítójától 550 000 Ft értékben, melyet 30 nap múlva fizet majd ki.

Eszköz	Forrás
+ 550 eFt Készletek	+ 550 eFt Rövid lejáratú kötelezettségek
ΔEszközök összesen: + 550 eFt	ΔForrások összesen: + 550 eFt

Az anyagok a „*Forgóeszközökhöz*”, a „*Készletek*” sorra kerülnek, megnövelve az eszközök értékét. Mivel a vállalkozás majd csak 30 nap múlva fizet, így szállítói kötelezettsége keletkezik, ami a forrás oldalon a „*Rövid lejáratú kötelezettségeket*” növeli. Az eszköz oldal és a forrás oldal is nőtt, ugyanazzal az összeggel, ezért eszközbevonásról beszélhetünk. Ebben az esetben nő a vállalkozás vagyona, így a mérlegfőösszeg is nőni fog, 550 000 Ft-tal.

3. gazdasági esemény: A vállalkozás átvezette a tárgyévi adózott eredményt, 3 500 000 Ft-ot, az eredménytartalékba.

Eszköz	Forrás
—	– 3 500 eFt Adózott eredmény + 3 500 eFt Eredménytartalék
Δ Eszközök összesen: 0 Ft	Δ Források összesen: 0 Ft

Ez azt jelenti, hogy a forrás oldalon lévő „Adózott eredmény” csökken 3 500 000 Ft-tal, mivel az áthelyezésre kerül az „Eredménytartalékba”, ami így nő 3 500 000 Ft-tal. A forrás oldal nőtt is, és csökkent is, így forrásváltozásról beszélünk. Viszont a vagyon mennyisége nem változott, csupán a források szerkezete módosult.

4. gazdasági esemény: A vállalkozás a beruházási hitelének aktuális törlesztő részletét átutalja a kereskedelmi bankjának, aminek az összege 610 000 Ft.

Eszköz	Forrás
– 610 eFt Pénzeszközök	– 610 eFt Rövid lejáratú kötelezettségek
Δ Eszközök összesen: – 610 eFt	Δ Források összesen: – 610 eFt

Bár a beruházási hitelt a hosszú lejáratú kötelezettségek között kell nyilvántartani, annak aktuális törlesztő részlete a rövid lejáratú kötelezettségek között szerepel. Így a forrás oldalon lecsökkennek a vállalkozás „Rövid lejáratú kötelezettségei” 610 000 Ft-tal. Az aktuális törlesztő részlet átutalásra kerül a vállalkozás kereskedelmi bankja részére, így ez az esemény az eszköz oldalon a kötelezettségek csökkenésével párhuzamosan a „Pénzeszközöket” is csökkenti 610 000 Ft-tal. A forrás oldal és az eszköz oldal is csökkent ugyanazzal az értékkel, így az esemény típusa eszköz kivonás. Ez csökkenti a vállalkozás vagyonát, ami a mérlegfőösszeg csökkenéséhez vezet.

3 EREDMÉNYKIMUTATÁS

A beszámoló egy másik fontos dokumentuma az eredménykimutatás. Ahogy a neve is sugallja, ez a vállalkozás tárgyévi nettó eredményét vezeti le. A magyar szabályozás szerint ez 2016. január 1-je óta az *Adózott eredmény*. A 2016. előtti beszámolóknak ez a kategória a *Mérleg szerinti eredmény* volt, de néhány szabálmódosításnak köszönhetően az eredménykimutatás kötelező formája egyszerűbbé vált, így ez a kategória megszűnt az eredménykimutatásban. Alapvetően az eredmény levezetésének logikája nem változott, s természetesen illeszkedik a nemzetközi alapelvekhez. Mielőtt bármit is mondanánk az eredménykimutatásról, először tisztáznunk kell, mit tekintünk eredménynek: az *eredmény* az adott időszak alatt elszámolt hozamok és ráfordítások különbsége (*Ormos* [2008]). Másként fogalmazva: a saját vagyoni időszak alatti változásának összege (*Kozma* [2001a]). Tehát az eredmény a vállalkozás vagyoni változását mutatja. Ha az eredmény pozitív, akkor nyereségről, ha az eredmény negatív, akkor veszteségről beszélünk.

A vállalkozás által előállított eredmény a vállalkozás jövedelemtermelő képességéről nyújt információt az érintettek számára. De nem szabad megelégednünk arról, hogy önmagában az eredmény értéke nem sokat mond, ezt mindig viszonyítani kell valamilyen más értékhez a vállalkozás jövedelemtermelő képességének megítélése során. Gondoljunk csak bele, hogyan tudnánk megítélni, hogy a százmillió forintos, vagy az ötszáz millió forintos eredmény mögött milyen jövedelemtermelő képesség húzódik meg? Nyilvánvaló, hogy az eredmény abszolút értéke nem elegendő információ. Egyetlen értékből nem tudhatjuk, hogy a vállalkozás kihozta-e a lehető legtöbbet a lehetőségeiből, és az sem utolsó, hogy más vállalkozásokhoz képest, hogyan szerepelt-e téren. *Ormos* [2008] is felhívja a figyelmet, hogy például hasznos lehet látni, a tulajdonosok által rendelkezésre bocsátott tőke egy forintjával mekkora eredményt tudott elérni a vállalkozás. További viszonyítási pont, hogy az adott iparágban jelenlévő legfontosabb versenytársak hogyan teljesítettek. Illetve nem mindegy, milyen makrokörnyezetben vizsgáljuk egy vállalkozás jövedelemtermelő képességét (pl. világgazdasági válság, vagy gazdasági fellendülés idején).

Nagyon fontos kiemelni, hogy elszámolt, és nem pénzügyileg realizálódott eredményről beszélünk. Lehet, hogy a rendelkezésre álló információk alapján egy vállalkozás jövedelemtermelő képessége nagyon ígéretesnek tűnik, ugyanakkor előfordulhat, hogy semmilyen pénzáramlás nincs az elszámolt eredmény mögött. Ez a helyzet akkor válik igazán problémává, ha a pénzáramlások a jövőben sem realizálódnak, illetve ha az időzítésük veszélybe sodorja a vállalkozás mindennapi működését.

Az eredménykimutatásban a különböző bevételeket, költségeket és ráfordításokat⁵ csoportosítjuk, így eredménykategóriánként jutunk el a végső, nettó eredményhez. Van néhány tétel, melyek minimálisan meg szoktak jelenni még egy sematikusabb eredménykimutatásban is egy-egy pénzügyi probléma, feladat reprezentálásakor. Ilyenek például a kamatbevételek, kamatköltségek, az adó, és az osztalék. Ha a nettó működési eredményből⁶ levonjuk a kamatköltségeket, hozzáadjuk a kamatbevételeket, majd levonjuk az adót, akkor eljutunk a nettó eredményig. Ha ebből még osztalékot fizet a vállalkozás, akkor csak az osztalékkal csökkentett eredményt tudja majd visszaforgatni a vállalkozás működésébe. Ezt az összeget hívjuk visszatartott eredménynek.

Ahhoz, hogy az eredménykimutatás részletes struktúráját értsük, tudnunk kell, mit értünk bevétel, költség és ráfordítás alatt. A *bevétel* egy időszak tevékenységének a piacon realizált ellenértéke (*Siklósi – Veres* [2018]). A „bevételt” a számvitelben az értékesítéshez kapcsolódó

⁵ Illetve az összköltség eljárású eredménykimutatás esetén az „Aktivált saját teljesítmények értéke” kategóriával is számolni kell, ami egy hozam kategória.

⁶ A nettó működési eredményt EBIT-nek (Earnings Before Interest and Taxes) is szokták nevezni, ami nem más, mint a kamat és adófizetés előtti eredmény.

fogalomként kezeljük, és nem azonos a pénztári, banki bevétel vagy raktári készletbevétel fogalmával. A bevételt tévesen gyakran azonosítják a pénzbevétellel, azaz ekkor azt gondoljuk, hogy a bevétel minden esetben valamilyen pénzbeáramlást is jelent. Pedig ez nincs így. A két fogalom összetévesztése abból eredhet, hogy a bevétel és a pénzbevétel esetenként időben egybeesik, például a készpénzes értékesítésnél. De legtöbbször a bevétel és a pénzbevétel időben elkülönül egymástól: *bevétel* a szolgáltatásnyújtáskor, vagy a termék átadásakor keletkezik; míg a *pénzbevétel* a pénzügyi teljesítéskor, vagyis amikor a vevő kifizeti a szolgáltatás vagy a termék ellenértékét. Általában a pénzbevétel később realizálódik, mint maga a bevétel, ugyanis a vevők kihasználják a későbbi fizetés lehetőségét, ha ezt az értékesítő vállalkozás lehetővé teszi. Így gyakran majd csak 30, 60 vagy esetleg 90 nap múlva fizetik ki a megvásárolt terméket, vagy az igénybevett szolgáltatást. Ezt nem árt szem előtt tartani egy vállalkozás eredménykimutatásának értékelésekor. Másrészt a pénzbevétel tágabb fogalom: például ide tartozik, ha a vállalkozás a bankszámlájára hitelt vesz fel, vagy ha a dolgozója a korábban felvett előleget visszafizeti (Ormos [2008]).

A *ráfordítás* a hozam elérése érdekében befektetett – és az eredmény terhére elszámolt – anyagi és nem anyagi javak bekerülési értéke, vagyis az az érték, amelybe a vállalatnak az adott tevékenység került (Siklósi – Veres [2018]). Azaz a ráfordítás az, amibe a bevétel kerül. Tekintsünk egy értékesítést: eladunk egy frakkot egy szentesi versenytáncos fiúnak 200 000 Ft-ért, amit az egy hónap múlva rendezendő Blackpool Táncfesztiválon kapott díjból fog kifizetni. A frakk nekünk 150 000 Ft-ba kerül (pl. anyagköltség, munkadíj). A ráfordítás ebben az esetben 150 000 Ft. Ez a frakk bekerülési értéke, ennyibe kerül a vállalkozásnak, hogy létrehozza a 200 000 Ft-os bevételt. A 200 000 Ft a frakk piaci ára, ennyit fog majd a vevő fizetni érte, ez a bevétel. Az értékesítés eredménye 50 000 Ft, amit még adófizetés terhel. Ugyanakkor látni kell, hogy az értékesítés pillanatában az 50 000 Ft-os eredmény mögött –150 000 Ft-os pénzkifolyás áll. Tehát az elszámolt eredmény még nem garancia egy vállalkozás pénzügyi sikerességére.

A *költség* a vállalkozás fő tevékenységéhez, üzletmenetéhez kapcsolódó erőforrás-felhasználás pénzben kifejezett értéke (bekerülési értéke), azaz az adott időszak alatt felmerült élő- és holtmunka pénzben kifejezett értéke.

A *költség és az árbevétel kapcsolata*: A költség az árbevétel ellenpárja. A költség az árbevétel elérése érdekében hozott áldozat (eszközfelhasználás). A költség az a pénzösszeg, amennyibe az árbevétel került. A két fogalom oksági kapcsolatban van egymással. Az árbevétel a cél, az ok; a költség pedig az okozat. Ha a vállalkozás az árbevételét növelni akarja, azt csak úgy érheti el, ha a költségeit is növeli (Ormos [2008]).

A *költség és a ráfordítás kapcsolata*: A ráfordítás tágabb fogalom, mint a költség. A költség része a ráfordításnak. A ráfordítás a költségeken túl egyéb tételeket is magában foglal, és anyagi javak kibocsátásainak a bekerülési értékét öleli fel. A költség ezzel szemben főleg a termelés érdekében történő felhasználásokat tartalmazza. Azaz, amíg a ráfordítás a vállalkozás működésének egészét szolgálja, addig a költség főleg a termelő folyamatokat alapozza meg. A költség előbb vagy utóbb ráfordítás lesz. Ez akkor történik meg, amikor a terméket, a szolgáltatást eladják. Ekkor a költség az árbevétellel kerül szembe és ráfordítássá válik (Ormos [2008]).

A *költség és a kiadás kapcsolata*: A két fogalom esetén az időbeli egybeesés okoz zavarokat. A kiadás a pénztári és a banki pénzmozgást, illetve a raktárból történő kivételezést jelenti. A pénzkifizetések időben gyakran egybeesnek a költségfelmerüléssel. Ilyen egybeesés áll fenn például akkor, ha egy külső szolgáltatást a pénztárból kifizetnek. Minden költség előbb vagy utóbb kiadás lesz. Fordítva azonban nem áll fenn e szabály. Vannak ugyanis olyan kiadások, amelyek nem jelentkeznek egyben költségként is. Ilyen például a hitel visszafizetése, vagy a dolgozónak kifizetett előleg (Ormos [2008]).

3.1 Az eredménykimutatás fajtái, jellemzői

Az *eredménykimutatás* olyan számviteli okmány, amely egy adott időszakra vonatkozóan, a törvényben meghatározott szerkezetben, összevontan és pénzértéken kifejezve tartalmazza a tárgyévi adózott eredmény levezetését. Tehát a mérlegben a saját tőke részeként kimutatott adózott eredmény keletkezésére, módosítására ható főbb tényezők forgalmi adatokból történő levezetése. Célja: a beszámoló felhasználóinak (tulajdonosok, potenciális befektetők, menedzsment, hitelezők, meglévő és leendő partnerek, munkavállalók, egyéb érdekelték) tájékoztatása az üzletmenet sikerességéről, a jövedelmi helyzetről és annak változásáról (Siklósi – Veres [2018]). Az eredménykimutatás mindig egy adott időszakra vonatkozik, általában egy üzleti évre (január 1 – december 31.), így dinamikus adatokat tartalmaz.

Két formában⁷ állítható össze (ugyanúgy, mint a mérleg): lépcsős és kétoldalas formában. A *lépcsős felépítésnél* az egyes eredménykategóriákat alakító bevételeket és ráfordításokat vertikálisan helyezik el az eredménykimutatásban. A *kétoldalas (mérlegszerű) felépítésnél* a bevételeket és ráfordításokat egymás mellé (horizontálisan) állítják az eredménykimutatásban.

A bevételek és ráfordítások (adófizetési kötelezettség nélkül) a tartalmi besorolást tekintve alapvetően kétfélek lehetnek: 1) a vállalkozás főtevékenységével (üzemi (üzleti) tevékenységgel) kapcsolatos bevételek és ráfordítások, vagy 2) pénzügyi tranzakciók (pénzügyi műveletek) bevételei, ráfordításai. Ehhez a csoportosításhoz illeszkednek az eredménykategóriák is. Az eredménykimutatást a vállalkozó két módon készítheti el. A két kimutatás csak az „Üzemi (üzleti) tevékenységek eredménye” (ÜTE) kategória meghatározásának módjában tér el egymástól (Siklósi – Veres [2018]). Az ÜTE kiszámítható összköltség eljárással és forgalmi költség eljárással is. A vállalkozó eldöntheti, hogy melyik változatban hozza nyilvánosságra az eredménykimutatását (Ormos [2008]).

Az *összköltség eljárással készülő eredménykimutatás* költségei a tárgyévben felhasznált összes erőforrás pénzben kifejezett értékét mutatják. A *forgalmi költség eljárással készülő eredménykimutatásban* viszont kizárólag az árbevétel érdekében közvetlenül vagy közvetetten felmerült költségek kerülnek kimutatásra, függetlenül attól, hogy azok a tárgyévben, vagy a tárgyévet megelőző évben jelentkeztek. Ha feltételezzük, hogy a vállalkozás a tárgyévben kizárólag saját teljesítményt értékesített (vásárolt készletet nem forgalmazott, nem közvetített szolgáltatást), és a további egyszerűsítés kedvéért a tárgyévben nem volt olyan gazdasági esemény, ami az egyéb bevételeket, illetve az egyéb ráfordításokat érintette, akkor az üzemi (üzleti) tevékenység eredményének levezetése a két módszer alapján a következő:

6. táblázat

Az összköltség eljárású és a forgalmi költség eljárású eredménykimutatás sémája

Összköltség eljárás	Forgalmi költség eljárás
Árbevétel	Árbevétel
+ Aktivált saját teljesítmények értéke	– Értékesítés elszámolt közvetlen önköltsége
– Költségnevek (termelési költségek)	– Értékesítés közvetett költségei

Forrás: Siklósi – Veres [2018], 90. o.

Az *összköltség eljárással készülő eredménykimutatás* az eredményt az adott időszak kibocsátásához kapcsolódó korrigált bevételeinek (árbevétel ± aktivált saját teljesítmények értéke) és a saját teljesítményekkel kapcsolatos összes tárgyévi költségeinek (költségnevek) különbözeteként állapítja meg. A *forgalmi költség eljárásra épülő eredménykimutatás* szerinti levezetés a kibocsátás árbevételével szembe a kibocsátással kapcsolatos közvetlen

⁷ Az eredménykimutatás formáján annak tagolását, felépítését értjük.

ráfordításokat (értékesítés elszámolt közvetlen önköltsége) és a kibocsátáshoz közvetlenül nem kapcsolható ráfordításokat (értékesítés közvetett költségei) állítja. Ezek alapján a két módszer szerinti eredmény meghatározás közötti összefüggés a következő lesz (Siklósi – Veres [2018]):

$$\text{Költségnevek} \pm \text{Aktivált saját teljesítmények értéke} = \text{Értékesítés elszámolt közvetlen önköltsége} + \text{Értékesítés közvetett költségei.}$$

Az összköltség eljárású eredménykimutatás fontosabb jellemzői

A beszámolási időszakban felmerült költségnevek bemutatására helyezi a hangsúlyt, bruttó szemléletű. Nem biztosítja a termékenkénti, szolgáltatásonkénti fedezeti költségszámítás feltételeit. A hozamok oldaláról nemcsak az értékesített produktum árbevételét, hanem a tárgyévi termelés (szolgáltatás) teljesítményét határozza meg. Nem feltétlen kapcsolódik hozzá a költségek költség helyi, költségviselői megfigyelése. Azoknak a vállalkozásoknak célszerű alkalmazni:

- amelyek kereskedelmi vagy szolgáltató tevékenységet végeznek,
- ahol a vállalkozás tevékenységi köre nem sokrétű,
- a vállalkozás nagysága (forgalom, mérlegfőösszeg, létszám stb.) nem jelentős,
- a vezetés információs követelménye nem jelentős,
- a saját termelésű készletekről folyamatos nyilvántartás nincs (Ormos [2008], Siklósi – Veres [2018]).

7. táblázat

Az összköltség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájának levezetése

	A tétel megnevezése
I.	Értékesítés nettó árbevétele
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke
III.	Egyéb bevételek
IV.	Anyagjellegű ráfordítások
V.	Személyi jellegű ráfordítások
VI.	Értékcsökkenési leírás
VII.	Egyéb ráfordítások
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE

A forgalmi költség eljárású eredménykimutatás fontosabb jellemzői

Az értékesítéshez (forgalomhoz) kapcsolódó költségek megfigyelésére helyezi a hangsúlyt. Az értékesítés árbevételével szembe az értékesítés költségeit állítja, lehetővé teszi a jövedelmezőség mérését. Az értékesítés közvetett költségeit a főbb funkciók szerint is részletezi (értékesítési, forgalmazási költségek, igazgatási költségek, egyéb általános költségek). Megteremti a fedezeti költség számítás feltételeit. Hozam oldalról a kibocsátást mutatja. Feltételezi a költség helyi, költségviselői költség megfigyelést. Nettó szemléletű. Azoknak a vállalkozásoknak célszerű alkalmazni:

- amelyek alapvetően termelő vagy esetleg szolgáltatási tevékenységet végeznek,
- ahol a vállalkozás nagysága jelentős, tevékenységi köre sokrétű,

- bonyolultabb a szervezeti struktúra,
- jelentős a saját termelésű készletek mozgása és állománya,
- a vezetői információs igény jelentős (Ormos [2008], Siklósi – Veres [2018]).

8. táblázat

A forgalmi költség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájának levezetése

	A tétel megnevezése
I.	Értékesítés nettó árbevétele
II.	Az értékesítés közvetlen költségei
III.	Értékesítés bruttó eredménye
IV.	Az értékesítés közvetett költségei
V.	Egyéb bevételek
VI.	Egyéb ráfordítások
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE

Az összköltség eljárású és a forgalmi költség eljárású eredménykimutatás alkalmazása

Tekintsünk át néhány esetet, s nézzük meg, azok hogyan jelennek meg az összköltség eljárású és a forgalmi költség eljárású eredménykimutatásban. Természetesen bármelyik kimutatást alkalmazzuk, az *Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye* végül ugyanannyi kell, hogy legyen, ha ugyanazoknak a gazdasági eseményeknek a hatását rögzítjük.

Tegyük fel, hogy egy társaság költségei a következőképpen alakultak: az összes költség 1.000.000 Ft, ebből anyagköltség 500.000 Ft, személyi jellegű ráfordítás 400.000 Ft, értékcsökkenési leírás pedig 100.000 Ft. A közvetlen költségek értéke 800.000 Ft. Ez azt jelenti, hogy a vállalat 800.000 Ft értékű saját előállítású terméket állított elő. **A társaság a késztermék felét értékesíti 700.000 Ft-ért („A” gazdasági esemény).** Rögzítsük a rendelkezésre álló információkat, illetve az értékesítés hatását mindkét típusú eredménykimutatásban.

9. táblázat
Az „A” gazdasági esemény hatása az összköltség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájára

	A tétel megnevezése	Tárgy év
I.	Értékesítés nettó árbevétele	700
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke	800 – 400=400
III.	Egyéb bevételek	0
IV.	Anyagjellegű ráfordítások	500
V.	Személyi jellegű ráfordítások	400
VI.	Értékcsökkenési leírás	100
VII.	Egyéb ráfordítások	0
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	100

Megjegyzés: Az adatok ezer forintban vannak feltüntetve.

Mivel a készterméket 700.000 Ft-ért értékesítjük, így az „Értékesítés nettó árbevétele” kategória mindkét esetben 700.000 Ft-tal növekszik. Fókuszáljunk most az összköltség eljárású eredménykimutatásra. A vállalkozás létrehozott 800.000 Ft értékű saját előállítású terméket, aminek a felét, azaz 400.000 Ft-nyit értékesített. Mivel az „Aktivált saját teljesítmények értéke” két alkategóriát is magában foglal: 1) „Saját termelésű készletek állományváltozás” és a 2) „Saját előállítású eszközök aktivált értéke”, így a létrehozott termék aktivált értékét, azaz a 800.000 Ft-ot, és annak állományváltozását, esetünkben a –400.000 Ft-ot is fel kell tüntetni ebben a kategóriában. Ezt követi a költségnemek számbavétele, melyek külön-külön soron helyezkednek el. Ezeket a nekik megfelelő kategóriába kell sorolni: az „Anyagjellegű ráfordításokhoz” az 500.000 Ft-ot, a „Személyi jellegű ráfordításokhoz” 400.000 Ft-o, az „Értékcsökkenési leíráshoz” pedig 100.000 Ft-ot. „Egyéb bevételek,” és „Egyéb ráfordítások” nem merültek fel az esemény során. Ezt követően az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye” a bevételek, a hozamok és ráfordítások összesítésével kiszámítható: $700.000 + 400.000 + 0 - 500.000 - 400.000 - 100.000 - 0 = \mathbf{100.000 \text{ Ft}}$

10. táblázat
Az „A” gazdasági esemény hatása a forgalmi költség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájára

	A tétel megnevezése	Tárgy év
I.	Értékesítés nettó árbevétele	700
II.	Az értékesítés közvetlen költségei	400
III.	Értékesítés bruttó eredménye	300
IV.	Az értékesítés közvetett költségei	200
V.	Egyéb bevételek	0
VI.	Egyéb ráfordítások	0
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	100

Megjegyzés: Az adatok ezer forintban vannak feltüntetve.

Viszont a forgalmi költség eljárású eredménykimutatásban csak az értékesítéshez kapcsolódó költségeket rögzítjük. „Az értékesítés közvetlen költsége” soron 400.000 Ft szerepel, mivel csak a késztermékek felét értékesítettük ($800.000/2=400.000$). Így az „Értékesítés bruttó eredménye” $700.000 - 400.000 = 300.000$ Ft. „Az értékesítés közvetett költségei” meghatározhatók a rendelkezésre álló információkból: az összes költség egyenlő a az értékesítés közvetlen költségeinek és az értékesítés közvetett költségeinek összegével. Így „Az értékesítés közvetett költségei” = Összes költség – „Az értékesítés közvetlen költségei”, azaz $1.000.000 \text{ Ft} - 800.000 \text{ Ft} = 200.000 \text{ Ft}$. „Egyéb bevételek,” és „Egyéb ráfordítások” nem keletkeztek. Így az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye”: $300.000 - 200.000 + 0 - 0 = 100.000 \text{ Ft}$. Természetesen a két eljárás során ugyanarra az eredményre jutunk, viszont a két kimutatás információtartalma eltér egymástól.

Tegyük fel, hogy az „A” gazdasági esemény helyett „B” gazdasági esemény következik be: **A társaság az összes terméket értékesíti 1.400.000 Ft-ért.** Rögzítsük a „B” gazdasági esemény hatását az *Üzemi (üzleti) tevékenysége eredményére* mindkét típusú eredménykimutatás esetén:

11. táblázat
A „B” gazdasági esemény hatása az összköltség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájára

	A tétel megnevezése	Tárgy év
I.	Értékesítés nettó árbevétele	1.400
II.	Aktivált sajátteljesítmények értéke	$800 - 800 = 0$
III.	Egyéb bevételek	0
IV.	Anyagjellegű ráfordítások	500
V.	Személyi jellegű ráfordítások	400
VI.	Értékcsökkenési leírás	100
VII.	Egyéb ráfordítások	0
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	400

Megjegyzés: Az adatok ezer forintban vannak feltüntetve.

Ebben az esetben az „Értékesítés nettó árbevétele” sor 1.400.000 Ft-al fog növekedni mindkét eredménykimutatásban. A költségnemek szerinti költség összegek nem változnak, viszont az „Aktivált saját teljesítmények értéke” változni fog: a saját előállítású eszközök értéke nő 800.000 Ft-al, illetve csökken is ugyanennyivel (–800.000 Ft). Mivel valamennyi előállított termék értékesítésre került. Így az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye”: $1.400.000 + 0 + 0 - 500.000 - 400.000 - 100.000 - 0 = 400.000$ Ft

12. táblázat
A „B” gazdasági esemény hatása a forgalmi költség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájára

	A tétel megnevezése	Tárgy év
I.	Értékesítés nettó árbevétele	1.400
II.	Az értékesítés közvetlen költségei	800
III.	Értékesítés bruttó eredménye	600
IV.	Az értékesítés közvetett költségei	200
V.	Egyéb bevételek	0
VI.	Egyéb ráfordítások	0
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	400

Megjegyzés: Az adatok ezer forintban vannak feltüntetve.

A forgalmi költség eljárású eredménykimutatásban „Az értékesítés közvetlen költségei” 800.000 Ft-ra nőnek, így az „Értékesítés bruttó eredménye” $1.400.000 - 800.000 = 600.000$ Ft lesz. Ha ebből levonjuk „Az értékesítés közvetett költségeinek” értékét 600.000 Ft – 200.000 Ft, akkor megkapjuk a **400.000 Ft-os „Üzemi (üzleti) tevékenység eredményét”**.

Most vizsgáljuk meg a „C” gazdasági esemény hatását: A vállalat értékesíti az összes tárgyévben előállított terméket, és még az előző évben előállított termékből 400.000 Ft értékűt 2.100.000 Ft-ért.

13. táblázat
A „C” gazdasági esemény hatása az összköltség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájára

	A tétel megnevezése	Tárgy év
I.	Értékesítés nettó árbevétele	2.100
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke	$800 - 800 - 400 = -400$
III.	Egyéb bevételek	0
IV.	Anyagjellegű ráfordítások	500
V.	Személyi jellegű ráfordítások	400
VI.	Értécsökkenési leírás	100
VII.	Egyéb ráfordítások	0
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	700

Megjegyzés: Az adatok ezer forintban vannak feltüntetve.

Ahogy az előzőekben láthattuk, a készletértékesítésből származó bevétel az „Értékesítés nettó árbevétele” soron jelenik, ami ebben az esetben 2.100.000 Ft, mindkét típusú eredménykimutatásban. Az „Aktivált saját teljesítmények értéke” soron mind az adott évben előállított saját termelésű eszközök aktivált értéke, mind azok állományváltozása megmutatkozik, azaz $800 - 800 - 400 = -400$. Tárgyévben előállított a társaság 800.000 Ft összegű terméket, melyet értékesített, illetve még az előző évi állományból 400.000 Ft-nyi is értékesítésre került. Emiatt lesz negatív az egyenlege az „Aktivált saját teljesítmények értékének”. A költség szerkezet nem változott, így az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye” $= 2.100.000 - 400 + 0 - 500.000 - 400.000 - 100.000 - 0 = 700.000$ Ft.

14. táblázat
A „C” gazdasági esemény hatása a forgalmi költség eljárású eredménykimutatás ÜTE kategóriájára

	A tétel megnevezése	Tárgy év
I.	Értékesítés nettó árbevétele	2.100
II.	Az értékesítés közvetlen költségei	$800 + 400 = 1.200$
III.	Értékesítés bruttó eredménye	900
IV.	Az értékesítés közvetett költségei	200
V.	Egyéb bevételek	0
VI.	Egyéb ráfordítások	0
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE	700

Megjegyzés: Az adatok ezer forintban vannak feltüntetve.

A forgalmi költség eljárású eredménykimutatásban „Az értékesítés közvetlen költségei” soron 1.200.000 Ft kell, hogy megjelenjen. Hiszen az előző évi állomány egy része is értékesítésre került, így figyelembe kell venni az értékesítés közvetlen költségeinél: $800.000 + 400.000 = 1.200.000$ Ft. Emiatt az „Értékesítés bruttó eredménye” $2.100.000 - 1.200.000 = 900.000$ Ft lesz, az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye” pedig: $900.000 - 200.000 = 700.000$ Ft, hiszen még csökkenteni kell az „Értékesítés bruttó eredményét” az „Az értékesítés közvetett költségeinek” értékével.

3.2 Az eredménykimutatás struktúrája

Az előzőekben már láthattuk az eredménykimutatás első eredménykategóriájának részletesebb felépítését mindkét típusú eredménykimutatás esetén. Most tekintsük át az eredménykimutatás teljes struktúráját, és nézzük meg, milyen bevételeket és ráfordításokat foglalnak magukba az egyes kategóriák. Alapvetően mindkét eredménykimutatás négy eredménykategóriát tartalmaz:

- az Üzemi (üzleti) tevékenység eredményét,
- a Pénzügyi műveletek eredményét,
- az Adózás előtti eredményt,
- és az Adózott eredményt.

A magyar jogszabályok alapján (2000. évi C. törvény) a jegyzet írásának évében a nettó eredmény az „Adózott eredmény”, ennek levezetését tartalmazza az eredménykimutatás, a következő séma alapján (Siklósi – Veres [2018]):

Bevételek
 – ráfordítások (adófizetési kötelezettség nélkül)
 Adózás előtti eredmény
 – Adófizetési kötelezettség
 Adózott eredmény

A bevételek és ráfordítások pedig két eredménykategóriában kerülnek csoportosításra: az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredményében” és a „Pénzügyi műveletek eredményében” jelennek meg. Így összeadva e két kategória eredményét megkapjuk az „Adózás előtti eredményt”, majd levonjuk a hatályos jogszabályok szerint kiszámolt adó összegét. Így végül megkapjuk a nettó eredményt, ami 2016. január 1-je óta az „Adózott eredmény”.

± Üzemi (üzleti) tevékenység eredménye
 ± Pénzügyi műveletek eredménye
 Adózás előtti eredmény
 – Adófizetési kötelezettség
 Adózott eredmény

A két típusú eredménykimutatás részletesebb struktúráját az alábbi táblázatok tartalmazzák:

15. táblázat
Az összköltség eljárású eredménykimutatás

	A tétel megnevezése
I.	Értékesítés nettó árbevétele
II.	Aktivált saját teljesítmények értéke
III.	Egyéb bevételek
IV.	Anyagjellegű ráfordítások
V.	Személyi jellegű ráfordítások
VI.	Értékcsökkenési leírás
VII.	Egyéb ráfordítások
A.	ÜZEMI (ÜZLETI)TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE (I ± II + III – IV – V – VI – VII)
VIII.	Pénzügyi műveletek bevételei
IX.	Pénzügyi műveletek ráfordításai
B.	PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE (VIII – IX)
C.	ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY (+A ±B)
X.	Adófizetési kötelezettség
D.	ADÓZOTT EREDMÉNY (±C – X)

16. táblázat
A forgalmi költség eljárású eredménykimutatás

	A tétel megnevezése
I.	Értékesítés nettó árbevétele
II.	Az értékesítés közvetlen költségei
III.	Értékesítés bruttó eredménye (I – II)
IV.	Az értékesítés közvetett költségei
V.	Egyéb bevételek
VI.	Egyéb ráfordítások
A.	ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE (III – IV + V – VI)
VII.	Pénzügyi műveletek bevételei
VIII.	Pénzügyi műveletek ráfordításai
B.	PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE (VII – VIII)
C.	ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY (±C ±D)
IX.	Adófizetési kötelezettség
D.	ADÓZOTT EREDMÉNY (±E – XI)

A fenti struktúrák még tovább bővíthetők: összesen három mélységi szint jelenhet meg az eredménykimutatásban. A legtágabb kategóriákat betűkkel, majd a következő szintet római számokkal, végül a harmadik szintet arab számokkal kell jelölni. Nagyvonalakban tekintsük át, hogy mit tartalmaznak az egyes sorok az eredménykimutatásban.

„Értékesítés nettó árbevételeként” kell kimutatni a szerződés szerinti teljesítés időszakában az üzleti évben értékesített vásárolt és saját termelésű készletek, valamint a teljesített szolgáltatások ártámogatással és felárral növelt, engedményekkel csökkentett, általános forgalmi adót nem tartalmazó ellenértékét. Árbevétel csak akkor mutatható ki, ha a teljesítés a szerződésben rögzített feltételeknek megfelelően megtörtént, és a szerződés szerinti teljesítést a vevő (a megrendelő) elismerte (Siklósi – Veres [2018]). Megkülönböztetünk belföldi értékesítés árbevételét, és exportértékesítés árbevételét. Az előbbinél belföldi vevőnek, az utóbbinál külföldi vevőnek történik értékesítés.

Az „Aktivált saját teljesítmények értéke” két kategóriából tevődik össze: a „Saját előállítású eszközök aktivált értéke” és a „Saját termelésű készletek állományváltozása” kategóriákból. Az első kategóriában állományi értékű adatok szerepelnek, míg a második kategóriában dinamikus, változásra utaló adatok. A „Saját előállítású eszközök aktivált értéke” azoknak az eszközöknek a közvetlen költségen számolt értéke, amelyeket a vállalkozás a beszámolási időszak során állított elő, vett állományba az eszközök között. Ezek az eszközök a beszámolási időszak végén a leltárban szerepelnek, vagyis állományban vannak. Ilyenek jellemzően például a saját előállítású tárgyi eszközök, göngyölegek, kézi szerszámok (Ormos [2008]). A saját előállítású eszközök aktivált értékét a tényleges közvetlen önköltségen kell meghatározni (Siklósi – Veres [2018]). A „Saját termelésű készletek állományváltozása” a saját termelésű készletek év végi és év eleji állományának

közvetlen költségen számított különbözete. Ez a különbözet felvehet pozitív és negatív értéket. Így az üzleti tevékenység hozamát növelheti és csökkentheti is (Ormos [2008]). A saját termelésű készletek: a befejezetlen termelés, félkész termékek; késztermékek; növendék, hízó- és egyéb állatok. Az aktivált saját teljesítmények értéke valójában a vele azonos nagyságú közvetlen költségek fedezetét jelenti (Siklósi – Veres [2018]).

Az összköltség eljárással készülő eredménykimutatásban a költségeket költségnemek szerint csoportosítva kell bemutatni. A költségnemek a következők: „Anyagjellegű ráfordítások”, „Személyi jellegű ráfordítások”, „Értékcsökkenési leírás”. Az „Anyagjellegű ráfordítások” közé tartozik: az anyagköltség, az igénybevett szolgáltatások értéke és az egyéb szolgáltatások értéke. De a költségnemek mellett még két ráfordítást is magában foglal ez a kategória: az eladott áruk beszerzési értékét és az eladott (közvetített) szolgáltatások értékét. A „Személyi jellegű ráfordítások” magában foglalja a bérköltséget, a személyi jellegű egyéb kifizetéseket és a bérjárulékokat. „Értékcsökkenési leírásként” számoljuk el az immateriális javak és a tárgyi eszközök terv szerinti értékcsökkenésének összegét. A számviteli törvény előírásai szerint a 100 ezer forint egyedi beszerzési, előállítási érték alatti vagyoni értékű jogok, szellemi termékek, tárgyi eszközök bekerülési értéke a használatba vételkor értékcsökkenési leírásként egy összegben elszámolható, vállalkozói döntésétől függően.

A forgalmi költség eljárással készülő eredménykimutatás nem mutatja ki az üzleti év összes felmerült költségét, hanem a költségeket az értékesítéssel való közvetlen és közvetett kapcsolatuk szerint csoportosítva jeleníti meg. „Az értékesítés közvetlen költségei” között mutatjuk ki az értékesítés elszámolt közvetlen önköltségét, az eladott áruk beszerzési értékét és az eladott (közvetített) szolgáltatások értékét. Míg „Az értékesítés közvetett költségei” között szerepelnek értékesítési, forgalmazási költségek; az igazgatási költségek és egyéb általános költségek (Siklósi – Veres [2018]). Az Értékesítés éves összköltsége a vállalkozásnál felmerült éves összes költségnek az a része, melyek a tárgyévi árbevételekkel hozhatók kapcsolatba, mely költségekre a tárgyévi bevételek nyújtanak fedezetet. Ha a vállalkozás összes költségéből (a felmerült költségnemek összegéből) levonjuk az „Aktivált saját teljesítmények” értékét, akkor megkapjuk az értékesítés éves összköltségét (Ormos [2008]).

Az „Egyéb bevételek” és „Egyéb ráfordítások” a vállalkozó létesítő okiratban meghatározott tevékenységével nincsenek közvetlen kapcsolatban, de a rendszeres üzletmenet során merülnek fel. A számviteli törvény ezen fogalmakat kizárásos módszerrel definiálja, vagy azt rögzíti, hogy mi nem lehet egyéb bevétel, illetve egyéb ráfordítás. Egyéb bevételek az értékesítés nettó árbevételének részét nem képező olyan bevételek, amelyek a rendszeres tevékenység (üzletmenet) során keletkeznek, és nem minősülnek pénzügyi műveletek bevételeinek. Egyéb ráfordítások az értékesítés nettó árbevételéhez közvetlenül vagy közvetetten nem kapcsolódó olyan kifizetések és más veszteség jellegű tételek, amelyek a rendszeres tevékenység (üzletmenet) során merültek fel, és nem minősülnek a pénzügyi műveletek ráfordításainak. Például ebbe a kategóriába tartozik: a káresemény során kapott, vagy ezzel összefüggésben kifizetett összegek; a kötbér, a késedelmi kamat; a térítés nélkül átvett eszköz piaci értéke; a terven felüli értékcsökkenés; a céltartalék képzése és feloldása és még mások (Siklósi – Veres [2018]).

A „Pénzügyi műveletek eredménye” a pénzügyi műveletek bevételeinek és ráfordításainak különbözete. Itt alapvetően az értékpapír műveletekkel kapcsolatos eredményt érintő tételek jelennek meg, ezen kívül többek között a kapott, illetve fizetett kamatok, a külföldi pénzügyi értékre szóló eszközök és kötelezettségek árfolyamváltozásból adódó nyereségei, veszteségei és még mások. A „Pénzügyi műveletek bevételei” között elkülönítetten kell kimutatni:

- a kapott (járó) osztalék és részesedést,
- a részesedésekből származó bevételeket, árfolyamnyereségeket,

- a befektetett pénzügyi eszközökből (értékpapírokból, kölcsönökből) származó bevételeket, árfolyamnyereségeket,
- az egyéb kapott (járó) kamatokat és kamatjellegű bevételeket,
- a pénzügyi műveletek egyéb bevételeit.

A „Pénzügyi műveletek ráfordításai” között elkülönítetten kell kimutatni:

- részesedésekből származó ráfordításokat, árfolyamveszteségeket;
- a befektetett pénzügyi eszközökből (értékpapírokból, kölcsönökből) származó ráfordításokat, árfolyamveszteségeket
- a fizetendő (fizetett) kamatokat és kamatjellegű ráfordításokat
- a részesedések, értékpapírok, bankbetétek, tartósan adott kölcsönök értékvesztését;
- a pénzügyi műveletek egyéb ráfordításait (Siklósi – Veres [2018]).

3.3 A gazdasági események hatása az eredménykimutatásra

Azok a gazdasági események melyek hatással vannak az eredménykimutatásra, egyúttal hatást gyakorolnak a mérlegre is, ellenben ez az állítás fordítva nem igaz, nem minden mérlegre ható gazdasági esemény érinti az eredménykimutatást. A gazdasági eseményeket négy alaptípusba és két összetett típusba soroljuk aszerint, hogy milyen hatás gyakorolnak a mérlegre. Az összetett típusú gazdasági események mindig hatást gyakorolnak az eredménykimutatásra és a mérlegre is, illetve az alaptípusú gazdasági események között is megfigyelhetők olyanok, melyek az eredménykimutatáson keresztül, közvetetten gyakorolnak hatást a mérlegre.

Először fókuszáljunk az összetett típusú gazdasági eseményekre: az eszközkörforgással egyidejű eszközbevonásra és az eszközkörforgással egyidejű eszközkivonásra. Minden nyereséggel történő értékesítés eszközkörforgással egyidejű eszközbevonás lesz, míg minden veszteséggel történő értékesítés eszközkörforgással egyidejű eszközkivonás. Ahhoz, hogy értsük, miért összetett típusú esemény egy értékesítés, tudnunk kell, hogy azok hogyan befolyásolják az eredménykimutatást és a mérleget. Ezért vegyük most górcső alá az értékesítések számviteli kimutatásokban való rögzítésének logikáját.

Egy értékesítés alapvetően mindig két logikai egységből áll: 1) ki kell vezetni a nyilvántartásból azt a vagyonelemet, amely értékesítésre került, 2) majd be kell vezetni a nyilvántartásba az érte kapott bevételt. Tekintsük a leggyakoribb értékesítést: a készletek értékesítését.

Először ki kell vezetni a nyilvántartásból a készleteket, amelyek értékesítésre kerültek. Ezt egy ráfordítás számlán keresztül tesszük meg: az „Anyagjellegű ráfordításokon” keresztül. Ez az eljárás a vásárolt készletek esetén alkalmazandó. Saját termelésű készleteknél az „Aktivált saját teljesítmények értékét” szoktuk alkalmazni erre a célra. Máris láthatjuk, hogy akár vásárolt, akár saját termelésű készlet kerül értékesítésre, a kivezetés során az eredménykimutatás érintett lesz, hiszen mind az „Anyagjellegű ráfordítás”, mind az „Aktivált saját teljesítmények értéke” az eredménykimutatás egy-egy tétele. Ez a mozzanat csökkenti a tárgyévi eredményt, az „Adózott eredményt”. Miért éppen egy ráfordítás számlán keresztül vezetjük ki a vagyonelemeket a nyilvántartásból? Alapvetően a magyar számviteli szabályok alapján költségalapú értékeket tartanak nyilván a könyvekben: azaz pontosan olyan értéken kerülnek be a könyvekbe a vagyonelemek, amennyibe kerültek (minden annyit ért, amennyibe kerül). Talán így már a kivezetéskor logikusnak tűnik a ráfordítás számlák alkalmazása, hiszen a vagyonelem „hült helyén” annak könyv szerinti nettó értékével egyenlő mértékű ráfordítás keletkezik.

Mivel az értékesítésre kerülő készlet kivezetésre kerül, ezért a „Forgóeszközök”, „Készletek” mérlegcsoport értéke lecsökken e készlet könyv szerinti nettó értékével. Mindig csak olyan értéken tudjuk kivezetni az eszközöket a nyilvántartásból, amilyen értéken azok a nyilvántartásban szerepelnek. Ezen felül meg kell jegyezni, hogy minden, az értékesítésre

kerülő vagyonelemhez kapcsolódó tételt ki kell vezetni a nyilvántartásból, például: a bruttó értéket, az elszámolt értékcsökkenést, értékvesztést, értékhelyesbítést...stb. Így lesz összességében a vagyonelem könyv szerinti nettó értéke kivezetve. Az esemény ezen része közvetlenül a mérlegre gyakorol hatást.

A kivezetés mozzanatát követi a bevétel nyilvántartásba vétele. Logikusan ez növelni fogja valamelyik bevételi kategóriát. Az adott vagyonelemtől függ, hogy melyik bevételi kategóriát alkalmazzuk. A készletértékesítés esetén „*Értékesítés nettó árbevétele*” keletkezik. Az esemény ezen része növeli a tárgyévi eredményt, az „*Adózott eredményt*”.

Valójában az értékesítést követően realizálni is szeretnénk a bevételünket, de ez nem mindig van így. A vállalkozások gyakran alkalmaznak rugalmas pénzügy politikát, amihez hozzátartozik, hogy a vevőinek hitelben is értékesít. Ez nem ritka, hiszen a szállítók is lehetővé szokták tenni a későbbi fizetést, így ezt a lehetőséget a vállalkozás ilyen esetben a vevőinek is meg tudja adni. Különböző hosszúságú fizetési határidőkkel lehet találkozni, pl. 30 nap, 60 nap, vagy akár 90 napossal is. Többször társul a tágabb fizetési határidő mellé valamilyen ösztönzés a korábbi fizetésre, például: ha 10 napon belül készpénzben fizet a vevő, akkor 2%-os készpénzfizetési kedvezményben részesül. Ez a pénzügypolitika ad egyfajta rugalmasságot a vevőnek a fizetés terén, amit esetleg a versenytársak is lehetővé tesznek, ugyanakkor be van építve egy ösztönzés is a korábbi fizetésre. Ha a vevők igénybe veszik a későbbi fizetés lehetőségét, akkor az értékesítő vállalkozásnak vevőkövetelése keletkezik, ami a „*Forgóeszközök*”, „*Követelések*” soron okoz növekedést a mérlegben. Ha igénybe veszik a készpénzfizetési kedvezményt, és időben fizetnek, akkor a mérlegben a „*Pénzeszközök*” soron következik be növekedés. A bevétel könyvelésének mozzanata szintén érinti a mérleget és az eredménykimutatást is.

Az értékesítés eredményhatása attól fog függni, hogy a bevételek meghaladják-e a ráfordításokat. Azaz, hogy az értékesített vagyonelem eladási ára meghaladja-e annak a nyilvántartásból kivezetett könyv szerinti nettó értékét. Ha az értékesítés során több bevétel keletkezik, mint ráfordítás, akkor nyereséget tudunk kimutatni, ami végső soron növeli az adózott eredményt. Ha az értékesítés során kevesebb bevétel keletkezik, mint ráfordítás, akkor veszteséget kell kimutatnunk, ami végső soron csökkenti az adózott eredményünket. Ne felejtjük el, hogy az adózott eredmény értéke a záráskor bekerül a mérlegbe, mint a saját tőke egyik eleme, ezáltal nyereség esetén növeli, veszteség esetén csökkenti a forrás oldalt.

Most már láthatjuk egy értékesítésnek milyen összetett hatása van. Egyrészt valóban történik egy eszközkörforgás: a készletek értéke csökken, míg a követeléseké (vagy a pénzeszközöké) megnő, tehát átalakul az eszközök szerkezete. De emellett többnyire nem marad változatlan az eszközök összértéke, hiszen nyereséges értékesítés esetén a keletkezett követelések értéke meg fogja haladni a nyilvántartásból kivezetett készletek értékét. Tehát a két eszköz értékének különbözetével megnő az eszközök összértéke. De a mérlegnek egyensúlyban kell maradnia, így ugyanez a változás meg kell, hogy jelenjen a forrás oldalon is. Ez meg is jelenik, a saját tőke adózott eredmény sora fog megnövekedni a bevételek és a ráfordítások különbözetével, ami pontosan ugyanakkora, mint a keletkezett követelések és a nyilvántartásból kivezetett készletek értékének különbözete. Tehát az eszköz oldal és a forrás oldal is nő ugyanazzal az összeggel. Azaz nyereséges értékesítés esetén nem csak egy eszközkörforgást tapasztalunk, hanem egy eszközbevonást is. Ha a keletkezett követelések értéke kisebb lenne, mint a nyilvántartásból kivezetett eszközök értéke, ami egyben azt is jelenti, hogy a keletkezett bevétel értéke kisebb, mint az értékesítés során felmerült ráfordításé, akkor az eszközkörforgás mellett egy eszközkivonás valósulna meg. Mivel az eszköz oldal is csökken a fent említett különbözettel, és a forrás oldal is (az adózott eredmény soron.) Emiatt az értékesítések az összetett típusú esemény kategóriájába kerülnek, hiszen azok valójában két alaptípusú eseményt is magukban foglalnak. Ráadásul nem csak a mérlegre, de az eredménykimutatásra is hatást gyakorolnak.

Nézzünk meg néhány példát. **1. gazdasági esemény:** Vállalkozásunk laptopokat szerel össze, melyhez esetenként speciális csavarokat használ fel. Ezen speciális csavarokból értékesítésre kerül 150 000 Ft könyv szerinti értékű mennyiség, 200 000 Ft-ért. A vevő készpénzben fizet az értékesítést követően.

	tétel	változás	tétel	változás	összeg
1) kivezetés	Anyagjellegű ráfordítás	nő	Készlet	csökken	150 eFt
2) bevétel könyvelése	Pénzeszköz	nő	Értékesítés nettó árbevétele	nő	200 eFt

Az első lépés, hogy a csavarokat kivezetjük a nyilvántartásból. Ez növeli az „*Anyagjellegű ráfordításokat*”, 150 000 Ft-al, illetve csökkenti a „*Készleteket*” a forgóeszközöknél 150 000 Ft-tal. A második lépés, hogy feljegyezzük az értékesítésből származó bevételt: készletértékesítés során az „*Értékesítés nettó árbevétele*” nő meg, esetünkben 200 000 Ft-tal, s mivel a vevő készpénzben fizet, ez megnöveli a „*Pénzeszközöket*” a mérleg eszközoldalán szintén 200 000 Ft-al. Ez 50 000 Ft nyereséget jelent a vállalkozásnak (Értékesítés nettó árbevétele – Anyagjellegű ráfordítás = eredmény), ami növeli az „*Adózott eredményt*” mind az eredménykimutatásban, mind a mérleg forrás oldalán.

Eredménykimutatás
+ 200 eFt Értékesítés nettó árbevétele
+150 eFt Anyagjellegű ráfordítások
Δ Adózott eredmény: 50 eFt

Mérleg	
Eszköz	Forrás
– 150 eFt Készletek	+ 50 eFt Adózott eredmény
+ 200 eFt Pénzeszközök	
Δ Eszközök összesen: + 50 eFt	Δ Források összesen: + 50 eFt

Az „*Anyagjellegű ráfordítások*” és az „*Értékesítés nettó árbevétele*” kategóriák az eredménykimutatásban jelennek meg, míg a „*Készletek*” és a „*Pénzeszközök*” a mérlegben, az „*Adózott eredmény*” pedig mindkét kimutatásban megtalálható. Mivel nyereséggel történő értékesítésről van szó, így eszközkörforgással egyidejű eszközbevonásról beszélhetünk, ami növeli az eredményünket, ezáltal a vagyonunkat is.

2. gazdasági esemény: A vállalkozásunk konzerveket állít elő, amelyekhez gyártó gépsorokat alkalmaz. Az egyik ilyen gépsor értékesítésre kerül, mert a vállalkozás egy modernebbet kíván beszerezni helyette. Míg a gyártó gépsor könyv szerinti nettó értéke 13 000 000 Ft, addig a vevő 10 000 000 Ft-ot hajlandó adni a gépekért. A vevő az értékesítést követő 30 nap valamelyikén fizet majd.

	tétel	változás	tétel	változás	összeg
1) kivezetés	Egyéb ráfordítás	nő	Tárgyi eszköz	csökken	13 000 eFt
2) bevétel könyvelése	Követelés	nő	Egyéb bevétel	nő	10 000 eFt

A gyártó gépsor valószínűleg hosszú távon, egy éven túl szolgálta a vállalkozási tevékenységet, így a „*Tárgyi eszközök*” között találjuk meg a nyilvántartásban, s innen is vezetjük ki, 13 000 000 Ft értékben. Mivel tárgyi eszközt értékesítünk, ezért ezt az „*Egyéb ráfordításokon*” keresztül kell kivezetni, így az nő 13 000 000 Ft-tal. A vevő 10 000 000 Ft-ot

fizet érte, ami növeli az „Egyéb bevételeinket”. Mivel a vevő majd csak később fizet, így 10 000 000 Ft értékben keletkezik „Követelése” a vállalkozásnak. Ez 3 000 000 Ft veszteséget jelent (Egyéb bevétel – Egyéb ráfordítás = eredmény), ami végső soron majd az „Adózott eredményt” csökkenti ennyivel, az „Üzemi (üzleti) tevékenység eredményén” keresztül.

Eredménykimutatás
+ 13 000 eFt Egyéb ráfordítás
+10 000 eFt Egyéb bevétel
ΔAdózott eredmény: – 3 000 eFt

Mérleg	
Eszköz	Forrás
– 13 000 eFt Tárgyi eszközök	– 3 000 eFt Adózott eredmény
+ 10 000 eFt Követelések	
ΔEszközök összesen: – 3 000 eFt	ΔForrások összesen: – 3 000 eFt

A tárgyi eszközök értéke csökkent, míg a követeléseké nőtt, ezért ezen a ponton megfigyelhető egy eszközkörforgás. De a követelések kisebb mértékben nőttek, mint amennyivel a tárgyi eszközök csökkentek, ugyanakkor az adózott eredmény is csökkenést mutat a forrás oldalon. Ez pedig nem más, mint egy eszközkivonás. Így az esemény típusa eszközkörforgással egyidejű eszközkivonás. Az „Egyéb ráfordítás” és az „Egyéb bevétel” tételek az eredménykimutatásban találhatók, míg a „Tárgyi eszközök” és a „Követelések” a mérlegben. Az „Adózott eredmény” pedig mindkét kimutatásban megjelenik.

3. gazdasági esemény: A vállalkozás értékesíti egyik szabadalmát a legnagyobb beszállítójának. A szabadalom értékesítéskori könyv szerinti értéke 5 000 000 Ft, viszont a beszállító ennek a dupláját ígéri érte, de csak 30 nap múlva.

	tétel	változás	tétel	változás	összeg
1) kivezetés	Egyéb ráfordítás	nő	Immateriális javak	csökken	5 000 eFt
2) bevétel könyvelése	Követelés	nő	Egyéb bevétel	nő	10 000 eFt

A szabadalmakat az „Immateriális javak” között találjuk, így ennek a mérlegcsoportnak az értéke csökken 5 000 000 Ft-tal, amelyeket szintén az „Egyéb ráfordításokon” keresztül kell kivezetni. Így ez az eredménytétel nő 5 000 000 Ft-tal. Az értékesítés során „Egyéb bevétel” keletkezik 10 000 000 Ft értékben. S ugyanilyen értékben keletkezik „Követelése” a vállalkozásnak. Az értékesítés eredményeként a 5 000 000 Ft nyereség könyvelhető el (Egyéb bevétel – Egyéb ráfordítás = eredmény), ami az „Adózott eredményt” növeli.

Eredménykimutatás
+ 5 000 eFt Egyéb ráfordítás
+10 000 eFt Egyéb bevétel
ΔAdózott eredmény: + 5 000 eFt

Mérleg	
Eszköz	Forrás
– 10 000 eFt Immateriális javak	+ 5 000 eFt Adózott eredmény
+ 15 000 eFt Követelések	
ΔEszközök összesen: + 5 000 eFt	ΔForrások összesen: + 5 000 eFt

Az esemény típusa jól láthatóan eszközkörforgással egyidejű eszközbevonás. Az eredménykimutatást az „Egyéb bevételen” és „Egyéb ráfordításon” keresztül befolyásolja, míg a mérleget az „Immateriális javakon” és a „Követeléseken” keresztül. Ugyanakkor az eredménykimutatásban levezetett „Adózott eredmény” a mérlegben is megjelenik, a forrás oldalon.

Nemcsak az összetett gazdasági események gyakorolhatnak hatást az eredménykimutatásra, hanem az alaptípusok is. Tekintsünk meg néhány példát. **4. gazdasági esemény:** A vállalkozás várható kötelezettségeire céltartalékot képez 700 000 Ft értékben.

Eredménykimutatás
+ 700 eFt Egyéb ráfordítás
ΔAdózott eredmény: – 700 eFt

Mérleg	
Eszköz	Forrás
—	+ 700 eFt Céltartalékok – 700 eFt Adózott eredmény
ΔEszközök összesen: 0 eFt	ΔForrások összesen: 0 eFt

A céltartalék képzés „Egyéb ráfordítás” lesz a vállalkozásnak, így ez az eredménytétel megnő 700 000 Ft-tal. Ennek köszönhetően az „Adózott eredmény” lecsökken ugyanezzel az értékkel, ami a mérleg forrás oldalán okoz majd ismét csökkenést. Eközben a „Céltartalékok” a mérleg forrás oldalán megnőnek 700 000 Ft-tal. Mivel a forrás oldal nőtt is és csökkent is ugyanazzal az összeggel, ezért forrásváltozásról beszélhetünk, ami nem változtatta meg a vállalkozás vagyonának nagyságát. Látható, hogy az esemény egyik része indirekten, az eredménykimutatáson keresztül gyakorolt hatást a mérlegre.

5. gazdasági esemény: A vállalkozás elszámolta a társasági adó fizetési kötelezettségét, melynek összege 300 000 Ft.

Eredménykimutatás
+ 300 eFt Adófizetési kötelezettség
ΔAdózott eredmény: – 300 eFt

Mérleg	
Eszköz	Forrás
—	+ 300 eFt Rövid lejáratú kötelezettség – 300 eFt Adózott eredmény
ΔEszközök összesen: 0 eFt	ΔForrások összesen: 0 eFt

Az eredménykimutatásban az „Adófizetési kötelezettség” soron jelenik meg a 300 000 Ft, ami csökkenti az „Adózott eredményt”. A lecsökkent adózott eredmény megjelenik a mérleg forrás oldalán is. Ugyanakkor az adófizetési kötelezettség „Rövid lejáratú kötelezettség” lesz, így a mérleg forrás oldalán növelni fogja e mérlegcsoportot 300 000 Ft-tal. Az esemény típusa forrásváltozás. Végül a források szerkezete átalakult (az adózott eredmény csökken, a rövid lejáratú kötelezettségek nőnek), de a vagyon nagysága nem változott. Az esemény részben ismét indirekten, az eredménykimutatáson keresztül gyakorolt hatást a mérlegre.

4 ÖSSZEFOGLALÁS

Az Olvasó rövid betekintést nyerhetett a számvitel alapjaiba. Bemutatásra kerültek olyan alapfogalmak és alapkoncepciók, amelyekre szükség lehet egy mélyebb ismereteket nyújtó számviteli kurzus elkezdéséhez, vagy egy vállalati pénzügyekkel foglalkozó kurzuson, vagy akár a mindennapi üzleti életben tájékozódásként.

Ismertetésre került néhány, a számvitel lényegét megragadó definíció, melyek hozzájárulnak a számvitel céljának, feladatának megértéséhez. Elkülönítésre került a piac információs igényeit kiszolgáló pénzügyi számvitel, és a belső folyamatokról tájékoztatást nyújtó vezetői számvitel. Majd a számvitel átfogó szabályozásának szükségessége, és annak oka került tárgyalásra, kiemelve a társadalmi jóléthez és a hatékony tőkepiacokhoz való hozzájárulását. De nem létezik a teljes világgazdaságra kiterjedő egységes szabályozás. Ugyanakkor léteznek nemzeteken átívelő irányelvek (U.S. GAAP, IRFS), amelyek több más tényező mellett hatást gyakorolnak a nemzetek számviteli szabályozási rendszereire, koncepcióira. A számviteli munka legfontosabb outputja az éves beszámoló, melynek lehetséges típusait a magyar számviteli szabályok alapján tekintettük át.

Az éves beszámoló két részét emeltük ki a jegyzettrész tárgyalásában: a mérleget és az eredménykimutatást. Áttekintettük mindkét kimutatás legfontosabb jellemzőit, struktúráit, és esetenként az egyes tételek főbb tartalmát, definícióját. Mivel az Olvasó ezek után tisztába került azokkal az alapvető tudáselemekkel, amik szükségesek a könyvelés alapjainak elsajátításához, így meg is tettük az első lépéseket ezen az úton: áttekintettük a gazdasági események típusait, illetve példákon keresztül illusztráltuk azok hatását a mérlegre és az eredménykimutatásra.

Remélhetőleg ezek a bevezető gondolatok felkeltik az Olvasó érdeklődését, és motivációként szolgálnak további, mélyebb ismeretek szerzésére a kapcsolódó gazdasági területeken.

MELLÉKLETEK

A.1 A mérleg „A” változata

Eszközök (aktívák)

A. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK

I. Immateriális javak

1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke
2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke
3. Vagyoni értékű jogok
4. Szellemi termékek
5. Üzleti vagy cégérték
6. Immateriális javakra adott előlegek
7. Immateriális javak érték helyesbítése

II. Tárgyi eszközök

1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok
2. Műszaki berendezések, gépek, járművek
3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek
4. Tenyészállatok
5. Beruházások, felújítások
6. Beruházásokra adott előlegek
7. Tárgyi eszközök érték helyesbítése

III. Befektetett pénzügyi eszközök

1. Tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban
2. Tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban
3. Tartós jelentős tulajdoni részesedés
4. Tartósan adott kölcsön jelentős tulajdoni részesedési viszonyban álló vállalkozásban
5. Egyéb tartós részesedés
6. Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásban
7. Egyéb tartósan adott kölcsön
8. Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír
9. Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítése
10. Befektetett pénzügyi eszközök értékelési különbözete

B. FORGÓESZKÖZÖK

I. Készletek

1. Anyagok
2. Befejezetlen termelés és félkész termékek
3. Növendék-, hízó- és egyéb állatok
4. Késztermékek
5. Áruk
6. Készletekre adott előlegek

II. Követelések

1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)
2. Követelések kapcsolt vállalkozással szemben
3. Követelések jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
4. Követelések egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
5. Váltókövetelések
6. Egyéb követelések
7. Követelések értékelési különbözete
8. Származékos ügyletek pozitív értékelési különbözete

III. Értékpapírok

1. Részesedés kapcsolt vállalkozásban
2. Jelentős tulajdoni részesedés
3. Egyéb részesedés
4. Saját részvények, saját üzletrészek
5. Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok

6. Értékpapírok értékelési különbözete

IV. Pénzeszközök

1. Pénztár, csekkek
2. Bankbetétek

C. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK

1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása
2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása
3. Halasztott ráfordítások

ESZKÖZÖK ÖSSZESEN

Források (passzívák)

D. SAJÁT TŐKE

I. Jegyzett tőke

Ebből: visszavásárolt tulajdoni részesedés névértéken

II. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke (-)

III. Tőketartalék

IV. Eredménytartalék

V. Lékötött tartalék

VI. Értékelési tartalék

1. Értékhelyesbítés értékelési tartaléka
2. Valós értékelés értékelési tartaléka

VII. Adózott eredmény

E. CÉLTARTALÉKOK

1. Céltartalék a várható kötelezettségekre
2. Céltartalék a jövőbeni költségekre
3. Egyéb céltartalék

F. KÖTELEZETTSÉGEK

I. Hátrasorolt kötelezettségek

1. Hátrasorolt kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
2. Hátrasorolt kötelezettségek jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
3. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
4. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben

II. Hosszú lejáratú kötelezettségek

1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök
2. Átváltoztatható és átváltozó kötvények
3. Tartozások kötvénykibocsátásból
4. Beruházási és fejlesztési hitelek
5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek
6. Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
7. Tartós kötelezettségek jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozásokkal szemben
8. Tartós kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
9. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek

III. Rövid lejáratú kötelezettségek

1. Rövid lejáratú kölcsönök
ebből: az átváltoztatható és átváltozó kötvények
2. Rövid lejáratú hitelek
3. Vevőktől kapott előlegek
4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)
5. Váltótartozások
6. Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
7. Rövid lejáratú kötelezettségek jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozásokkal szemben
8. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
9. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek

10. Kötelezettségek értékelési különbözete
11. Származékos ügyletek negatív értékelési különbözete

G. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK

1. Bevételek passzív időbeli elhatárolása
2. Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása
3. Halasztott bevételek

FORRÁSOK ÖSSZESEN

A.2 A mérleg „B” változata

A. BEFEKTETETT ESZKÖZÖK

I. Immateriális javak

1. Alapítás-átszervezés aktivált értéke
2. Kísérleti fejlesztés aktivált értéke
3. Vagyoni értékű jogok
4. Szellemi termékek
5. Üzleti vagy cégérték
6. Immateriális javakra adott előlegek
7. Immateriális javak érték helyesbítése

II. Tárgyi eszközök

1. Ingatlanok és a kapcsolódó vagyoni értékű jogok
2. Műszaki berendezések, gépek, járművek
3. Egyéb berendezések, felszerelések, járművek
4. Tenyészállatok
5. Beruházások, felújítások
6. Beruházásokra adott előlegek
7. Tárgyi eszközök érték helyesbítése

III. Befektetett pénzügyi eszközök

1. Tartós részesedés kapcsolt vállalkozásban
2. Tartósan adott kölcsön kapcsolt vállalkozásban
3. Tartós jelentős tulajdoni részesedés
4. Tartósan adott kölcsön jelentős tulajdoni részesedési viszonyban álló vállalkozásban
5. Egyéb tartós részesedés
6. Tartósan adott kölcsön egyéb részesedési viszonyban álló vállalkozásban
7. Egyéb tartósan adott kölcsön
8. Tartós hitelviszonyt megtestesítő értékpapír
9. Befektetett pénzügyi eszközök érték helyesbítése
10. Befektetett pénzügyi eszközök értékelési különbözete

B. FORGÓESZKÖZÖK

I. Készletek

1. Anyagok
2. Befejezetlen termelés és félkész termékek
3. Növendék-, hízó- és egyéb állatok
4. Késztermékek
5. Áruk
6. Készletekre adott előlegek

II. Követelések

1. Követelések áruszállításból és szolgáltatásból (vevők)
2. Követelések kapcsolt vállalkozással szemben
3. Követelések jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
4. Követelések egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
5. Váltókövetelések
6. Egyéb követelések
7. Követelések értékelési különbözete
8. Származékos ügyletek pozitív értékelési különbözete

III. Értékpapírok

1. Részesedés kapcsolt vállalkozásban
2. Jelentős tulajdoni részesedés
3. Egyéb részesedés
4. Saját részvények, saját üzletrészek
5. Forgatási célú hitelviszonyt megtestesítő értékpapírok
6. Értékpapírok értékelési különbözete

IV. Pénzeszközök

1. Pénztár, csekkek
2. Bankbetétek

C. AKTÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK

1. Bevételek aktív időbeli elhatárolása
2. Költségek, ráfordítások aktív időbeli elhatárolása
3. Halasztott ráfordítások

D. EGY ÉVEN BELÜL ESEDÉKES KÖTELEZETTSÉGEK

1. Rövid lejáratú kölcsönök
ebből: az átváltoztatható és átváltozó kötvények
2. Rövid lejáratú hitelek
3. Vevőktől kapott előlegek
4. Kötelezettségek áruszállításból és szolgáltatásból (szállítók)
5. Váltótartozások
6. Rövid lejáratú kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
7. Rövid lejáratú kötelezettségek jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
8. Rövid lejáratú kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
9. Egyéb rövid lejáratú kötelezettségek
10. Kötelezettségek értékelési különbözete
11. Származékos ügyletek negatív értékelési különbözete

E. PASSZÍV IDŐBELI ELHATÁROLÁSOK

1. Bevételek passzív időbeli elhatárolása
2. Költségek, ráfordítások passzív időbeli elhatárolása
3. Halasztott bevételek

F. FORGÓESZKÖZÖK - RÖVID LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK KÜLÖNBÖZETE (B+C-D-E)

G. AZ ESZKÖZÖK ÖSSZÉRTÉKE AZ EGY ÉVEN BELÜL ESEDÉKES KÖTELEZETTSÉGEK LEVONÁSA UTÁN (A+F)

H. EGY ÉVNÉL HOSSZABB LEJÁRATÚ KÖTELEZETTSÉGEK

I. Hosszú lejáratú kötelezettségek

1. Hosszú lejáratra kapott kölcsönök
2. Átváltoztatható és átváltozó kötvények
3. Tartozások kötvénykibocsátásból
4. Beruházási és fejlesztési hitelek
5. Egyéb hosszú lejáratú hitelek
6. Tartós kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
7. Tartós kötelezettségek jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
8. Tartós kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
9. Egyéb hosszú lejáratú kötelezettségek

II. Hátrasorolt kötelezettségek

1. Hátrasorolt kötelezettségek kapcsolt vállalkozással szemben
2. Hátrasorolt kötelezettségek jelentős tulajdoni részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
3. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb részesedési viszonyban lévő vállalkozással szemben
4. Hátrasorolt kötelezettségek egyéb gazdálkodóval szemben

I. CÉLTARTALÉKOK

1. Céltartalék a várható kötelezettségekre
2. Céltartalék a jövőbeni költségekre
3. Egyéb céltartalék

J. SAJÁT TŐKE

I. Jegyzett tőke

Ebből: visszavásárolt tulajdoni részesedés névértéken

II. Jegyzett, de még be nem fizetett tőke (-)

III. Tőketartalék

IV. Eredménytartalék

V. Lekötött tartalék

VI. Értékelési tartalék

1. Értékhelyesbítés értékelési tartaléka
2. Valós értékelés értékelési tartaléka

VII. Adózott eredmény

A.3 Az eredménykimutatás előírt tagolása összköltség eljárással

01. Belföldi értékesítés nettó árbevétele

02. Exportértékesítés nettó árbevétele

I. Értékesítés nettó árbevétele (01+02)

03. Saját termelésű készletek állományváltozása

04. Saját előállítású eszközök aktivált értéke

II. Aktivált saját teljesítmények értéke ($\pm 03+04$)

III. Egyéb bevételek

Ebből: visszaírt értékvesztés

05. Anyagköltség

06. Igénybe vett szolgáltatások értéke

07. Egyéb szolgáltatások értéke

08. Eladott áruk beszerzési értéke

09. Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke

IV. Anyagjellegű ráfordítások (05+06+07+08+09)

10. Bérköltség

11. Személyi jellegű egyéb kifizetések

12. Bérjárulékok

V. Személyi jellegű ráfordítások (10+11+12)

VI. Értékcsökkenési leírás

VII. Egyéb ráfordítások

Ebből: értékvesztés

A. ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE (I \pm II+III-IV-V-VI-VII)

13. Kapott (járó) osztalék és részesedés

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

14. Részesedésekből származó bevételek, árfolyamnyereségek

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

15. Befektetett pénzügyi eszközökből (értékpapírokból, kölcsönökből) származó bevételek, árfolyamnyereségek

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

16. Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

17. Pénzügyi műveletek egyéb bevételei

Ebből: értékelési különbözet

VIII. Pénzügyi műveletek bevételei (13+14+15+16+17)

18. Részesedésekből származó ráfordítások, árfolyamveszteségek

Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott

19. Befektetett pénzügyi eszközökből (értékpapírokból, kölcsönökből) származó ráfordítások, árfolyamveszteségek

Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott

20. Fizetendő (fizetett) kamatok és kamatjellegű ráfordítások

Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott

21. Részesedések, értékpapírok, tartósan adott kölcsönök, bankbetétek értékvesztése

22. Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai

Ebből: értékelési különbözet

IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai (18+19+20+21 +22)

B. PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE (VIII-IX)

C. ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY ($\pm A \pm B$)

X. Adófizetési kötelezettség

D. ADÓZOTT EREDMÉNY ($\pm C - X$)

A.4 Az eredménykimutatás előírt tagolása forgalmi költség eljárással

01. Belföldi értékesítés nettó árbevétele

02. Exportértékesítés nettó árbevétele

I. Értékesítés nettó árbevétele (01+02)

03. Értékesítés elszámolt közvetlen önköltsége

04. Eladott áruk beszerzési értéke

05. Eladott (közvetített) szolgáltatások értéke

II. Értékesítés közvetlen költségei (03+04+05)

III. Értékesítés bruttó eredménye (I-II)

06. Értékesítési, forgalmazási költségek

07. Igazgatási költségek

08. Egyéb általános költségek

IV. Értékesítés közvetett költségei (06+07+08)

V. Egyéb bevételek

Ebből: visszaírt értékvesztés

VI. Egyéb ráfordítások

Ebből: értékvesztés

A. ÜZEMI (ÜZLETI) TEVÉKENYSÉG EREDMÉNYE (\pm III-IV+V-VI)

13. Kapott (járó) osztalék és részesedés

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

14. Részesedésekből származó bevételek, árfolyamnyereségek

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

15. Befektetett pénzügyi eszközökből (értékpapírokból, kölcsönökből) származó bevételek, árfolyamnyereségek

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

16. Egyéb kapott (járó) kamatok és kamatjellegű bevételek

Ebből: kapcsolt vállalkozástól kapott

17. Pénzügyi műveletek egyéb bevételei

Ebből: értékelési különbözet

VIII. Pénzügyi műveletek bevételei (13+14+15+16+17)

18. Részesedésekből származó ráfordítások, árfolyamveszteségek

Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott

19. Befektetett pénzügyi eszközökből (értékpapírokból, kölcsönökből) származó ráfordítások, árfolyamveszteségek

Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott

20. Fizetendő (fizetett) kamatok és kamatjellegű ráfordítások

Ebből: kapcsolt vállalkozásnak adott

21. Részesedések, értékpapírok, tartósan adott kölcsönök, bankbetétek értékvesztése

22. Pénzügyi műveletek egyéb ráfordításai

Ebből: értékelési különbözet

IX. Pénzügyi műveletek ráfordításai (18+19+20+21 +22)

B. PÉNZÜGYI MŰVELETEK EREDMÉNYE (VIII-IX)

C. ADÓZÁS ELŐTTI EREDMÉNY (\pm A \pm B)

X. Adófizetési kötelezettség

D. ADÓZOTT EREDMÉNY (\pm C-X)

HIVATKOZÁSI JEGYZÉK

- ALEXANDER, D. – NOBES, C. [2010]: Financial Accounting. An international introduction. Pearson Education Inc.
- BREALEY, R. A. – MYERS, S. C. – ALLEN, F. [2017]: Principles of Corporate Finance, McGraw-Hill Education
- CARCELLO, J. V. [2007]: Financial Accounting Regulations and Organizations. In: Carmichael, D. R. – Whittington, O. R. – Graham, L. (eds.) [2007]: Accountants' Handbook. Volume One: Financial Accounting and General Topics. John Wiley & Sons, Inc.
- DR. ANDOR ÁGNES – TÓTH MIHÁLY [2016]: Számvitel. Jelentős változások a számviteli törvényben 2106. Vezinfó Kiadó és Tanácsadó Kft., Budapest
- DR. SIKLÓSI ÁGNES – DR. VERES ATTILA [2018]: Könyvvizetés és beszámolóképzés. Számviteli feladatok a gyakorlatban. Saldo, Budapest
- FAMA, E. F. [1970]: Efficient Capital Markets: A Review of Theory and Empirical Work. Journal of Finance, Vol. 25, No. 2, pp. 383-417.
- FAMA, E. F. [1991]: Efficient Capital Markets: II. Journal of Finance, Vol. 46, No. 5, pp. 1575-1617.
- HORNGREN, C. T. – SUNDEM, G. L. – ELLIOTT, J. A. – PHILBRICK, D. [2014]: Introduction to Financial Accounting. Pearson Education Inc.
- KOZMA ANDRÁS [2001a]: Vázlatok a számvitel tanulásához 1. kötet, Keletlombard Kft., Debrecen
- KOZMA ANDRÁS [2001b]: Vázlatok a számvitel tanulásához 2. kötet, Keletlombard Kft., Debrecen
- LAKATOS LÁSZLÓ PÉTER – KOVÁCS DÁNIEL MÁTÉ – MADARASINÉ SZIRMAI ANDREA – MOHL GERGELY – RÓZSA ILDIKÓ [2018]: A Nemzetközi Pénzügyi Beszámolási Standardok elmélete és gyakorlata, Magyar Könyvvizsgáló Kamara, Budapest
- ORMOS MIHÁLY [2008]: Pénzügyi számvitel rendszere. Typotex, Budapest
- PILBEAM, K. [2005]: International Finance, London, Palgrave Macmillan
- RÓTH JÓZSEF – ADORJÁN CSABA – LUKÁCS JÁNOS – VEIT JÓZSEF [2018]: Pénzügyi számvitel, MKVK OK Kft., Budapest

Internetes és egyéb források

2000. évi C. törvény a számvitelről

Ptk. 86. § (4) bekezdés

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, <https://www.sztnh.gov.hu/hu/vedjegy> Letöltve: 2020. 08. 05.